

Economische ontwikkeling in Afrika

**Bepalende factoren voor
economische ontwikkeling in
ontwikkelingslanden**

**Een case study naar Angola & de
Democratische Republiek Congo**

Groningen, 2010

Arend Rook

Rijksuniversiteit Groningen,

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen

Economische ontwikkeling in Afrika

Bepalende factoren voor economische ontwikkeling in ontwikkelingslanden

Een case study naar Angola en de Democratische Republiek Congo

Master thesis

Ter afronding van de Master Economische Geografie
aan de faculteit Ruimtelijke wetenschappen
van de Rijksuniversiteit Groningen

Student: Arend Rook

Studentnummer: 1580876

Master: Economische Geografie

Begeleiders:

Prof. Dr. J. van Dijk

Prof. Dr. P.H. Pellenbarg

Groningen, 2010

Samenvatting

Dit onderzoek is verricht ter afronding van de Master Economische Geografie aan de faculteit Ruimtelijke wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Er bestaat een groot verschil in de economische ontwikkelingen van verschillende ontwikkelingslanden. Sommigen ontwikkelen erg snel en sommigen staan bijna stil. Angola is een van de snelst groeiende economieën van Afrika, de DRC (Democratische Republiek Congo) een van de langzaamst groeiende.

Economische ontwikkeling van een land ontstaat door een aantal factoren die hier invloed op hebben. Uit de literatuur blijkt dat instituties, externe contacten, grondstoffen en de sociaal economische factoren de belangrijkste zijn. Deze factoren beïnvloeden economische ontwikkeling op een directe manier. Instituties hebben een omvangrijkere rol doordat zij ook invloed hebben op de andere factoren. De invloed van instituties is dus direct en indirect.

Angola en de DRC zijn twee landen die aan elkaar grenzen en beide een tijd van kolonialisatie hebben meegemaakt. Dit heeft geresulteerd in een gewelddadige tijd waarin werd bepaald welke partijen de landen zouden gaan regeren. Angola is inmiddels een stabiele democratie met vanaf 2002 haar eerste verkiezingen. De DRC heeft in 2006 haar eerste verkiezingen gehad. Het land verkeert echter nog niet in een stabiele positie. Er vinden nog steeds veel gewelddadige incidenten plaats.

Op het gebied van economische ontwikkeling steekt Angola met kop en schouders boven de rest van Afrika uit. De groei bedraagt gemiddeld 20%. De DRC groeit amper en heeft over de laatste tien jaar zelfs een negatieve groei laten zien.

Wat betreft externe contacten blijkt dat Angola een veel meer buitenlandse investeringen ontvangt. Ook is het imago van dit land veel positiever. Beide landen zijn actief in handelsblokken in Afrika. De DRC is lid van zes handelsblokken. Angola van drie. Ondanks dat heeft Angola een veel hoger im- en export cijfer. Dit heeft in het bijzonder te maken met de export van grondstoffen. Angola is rijk aan olie. 95% van haar export bestaat uit dit product. De wetgeving voor grondstoffen is in Angola goed geregeld waardoor dit veel geld oplevert voor het land. Private bedrijven mogen investeren en de olie oppompen. Het staatsoliebedrijf van Angola blijft echter gedeelde eigenaar waardoor veel van de opbrengst in Angola blijft. De DRC is ook rijk aan grondstoffen en dan in het bijzonder diamant en grondstoffen die worden gebruikt voor de productie van computers en dergelijke. De mijnwet in de DRC staat echter nog in de kinderschoenen waardoor veel geld verdwijnt en veel illegale handel plaatsvindt. Kortgeleden is de mijnwet aangepast wat voor de toekomst een grote economische impuls moet brengen.

Op sociaaleconomisch gebied zijn beide landen vergelijkbaar qua ontwikkeling. Op gebied van onderwijs presteren beide landen slecht doordat de overheden een klein budget hebben voor onderwijs. Ook op het gebied van gezondheidszorg zijn er weinig verschillen behalve dat de levensverwachting en sterftcijfers in de DRC veel positiever zijn. Dit is merkwaardig omdat nagenoeg alle andere cijfers voor de DRC negatief zijn ten opzichte van Angola. Omdat er in de DRC nog veel geweld plaatsvindt, heeft het land een negatief migratiesaldo. Bij Angola is dit saldo positief. Waarschijnlijk komt dit door haar economische welvaart van Angola en de instabiliteit van de DRC.

Wat betreft de instituties blijkt dat Angola een stuk vooruit loopt op de DRC. Wetgeving en democratie zijn een stuk beter geregeld waardoor veel geld in het land blijft en de belastinginkomsten van Angola veel hoger zijn. De overheid heeft daardoor meer slagkracht.

Uit dit onderzoek is gebleken dat de invloed van instituties bepalend is voor het ontwikkelen van een economie. Als een overheid sterke wetgeving heeft zorgt dit veelal voor positieve effecten op de grondstofmarkt en de externe contacten. Voor grondstofrijke landen is het van belang dat deze erin slagen het eigen land te laten profiteren van deze rijkdommen. Op deze markt is dus heldere en, voor buitenlandse bedrijven, aantrekkelijke wetgeving nodig, waarbij toch een groot deel van de inkomsten in eigen land blijft.

Voorwoord

In mijn jeugd heb ik veel gereisd door veel verschillende landen op verschillende continenten. Ik heb mij tijdens deze reizen altijd verwonderd over de grote verschillen die deze wereld kent. Aan de ene kant zag ik de prachtige culturen, mooie architectonische hoogstanden, bijzondere gebeurtenissen. Aan de andere kant zag ik vaak ook de schrijnende armoede, zieke mensen, leed en verdriet. Vanaf de eerste keer dat ik een man in India zag zonder gezicht heeft dit me iets gedaan. Veel mensen in deze wereld leven zonder huis, zonder gezond water, zonder scholing of zonder zorg. Dit heeft mij altijd pijn gedaan en geboeid. Ik hoop dat op een dag iedereen een soort van minimale dragelijke standaard mag hebben om in te leven. Dit is onder andere de reden dat ik onderzoek heb gedaan naar de economische ontwikkeling van derde wereld landen.

Door dit onderzoek hoop ik meer inzicht te krijgen in de manier waarop ontwikkelingslanden beter kunnen gaan functioneren om zo haar bevolking een beter leven te kunnen geven. Dit doe ik door op basis van bekende economische theorieën te onderzoeken waarin twee casus- ontwikkelingslanden verschillen. Aan de ene kant staat Angola, een ontwikkelingsland dat de laatste jaren grote successen heeft geboekt met een BNP groei van 20%. Daartegenover staat de Democratische Republiek Congo met een minimale economische groei en grote sociaaleconomische problemen. Op basis van overeenkomsten en verschillen tussen deze twee landen hoop ik meer inzicht te krijgen in de verschillen in economische groei en de factoren die daarin meespelen.

Tijdens mijn onderzoek ben ik begeleid door prof. Jouke van Dijk werkzaam aan Rijksuniversiteit Groningen. Hij heeft mij geholpen in alle fases van dit onderzoek. Ook heb ik dankzij hem informatie verkregen die ik anders niet gevonden zou hebben. Ik wil hem bedanken voor zijn hulp en enthousiasme voor dit onderwerp. Ook wil ik mijn ouders bedanken die mij vanaf mijn vierde levensjaar hebben meegenomen naar de meest onverwachte landen. Dit heeft mij deels gemaakt tot wie ik nu ben en heeft me een andere kijk op het rijke leven hier gegeven.

Ik wens u, als lezer, veel plezier met het lezen van dit rapport. Ik hoop dat u het net zo boeiend vindt als ik en dat u, misschien met mij, deze wereld een beetje beter wilt maken.

Groningen, juli 2010

Arend Rook

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
Voorwoord	4
Inhoudsopgave	5
Lijst met figuren en tabellen	7
1. Inleiding	8
1.1 Probleemstelling.....	8
1.2 Doelstelling.....	8
1.3 Vraagstelling	8
1.4 Leeswijzer	8
1.5 Methodologie	9
2. Theoretisch kader	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Klassieke benadering.....	10
2.3 Neoklassieke benadering	10
2.4 Andere theorieën	12
2.5 Conceptueel model	13
3. Geografie en historie.....	15
3.1 Inleiding.....	15
3.2 Geografie Angola.....	15
3.3 Historie Angola	15
3.4 Geografie Democratische Republiek Congo.....	17
3.5 Historie van de Democratische Republiek Congo	17
4. Wat is het verschil in economische ontwikkeling?.....	19
4.1 Inleiding.....	19
4.2 Bruto binnenlands product	19
4.3 Bruto Binnenlands Product per hoofd van de bevolking	21
4.4 Invloed sectoren.....	21
4.5 Concluderend	22
5. Externe contacten	23
5.1 Export en import	23
5.2 FDI.....	24

5.3 Handelsblokken	25
5.4 Concluderend	25
6. Grondstoffen	26
6.1 Inleiding	26
6.2 Grondstoffen in Angola	26
6.3 Grondstoffen in de DRC.....	28
6.4 Concluderend	30
7. Sociaal economisch	31
7.1 Inleiding	31
7.2 Onderwijs in de DRC.....	31
7.3 Onderwijs in Angola	32
7.4 Gezondheidszorg	33
7.5 De arbeidsmarkt	34
7.6 ICT.....	35
7.7 Migratie	35
7.8 Concluderend	35
8. Instituties.....	36
8.1 DRC	36
8.2 Angola.....	39
8.1 Concluderend	41
9. Conclusie	42
10. Reflectie en aanbevelingen	46
Bronnen.....	47

Lijst met figuren en tabellen

Figuren:

- 2.1 – Conceptueel model economische ontwikkeling
- 3.1 – Overzichtskaart Afrika
- 3.2 – Landkaart Angola
- 3.3 – Landkaart DRC
- 4.1 – BNP van Angola en de DRC
- 4.2 – Inflatie in Angola
- 4.3 – Inflatie in de DRC
- 4.4 – BNP groei in de DRC
- 4.5 – BNP per hoofd in beide landen
- 4.6 – Toegevoegde waarde van sectoren
- 5.1 – Nominale export en importcijfers
- 5.2 – Resource balans
- 6.1 – Olieproductie in Angola
- 6.2 – Belastinginkomsten uit olie
- 6.3 – Opbrengsten uit diamant
- 7.1 – Aandeel van onderwijs in het overheidsbudget
- 7.2 – Participatiegraad beide landen
- 8.1 – Belastinginkomsten als aandeel van het BNP
- 8.2 – Overheidsinkomsten in de DRC
- 8.3 – Overheidsuitgaven in de DRC
- 8.4 – Samenstelling van uitgaven in Angola
- 9.1 – Conceptueel model economische ontwikkeling

Tabellen:

- 5.1 – Redenen om niet in een land te investeren voor bedrijven
- 5.2 – Handel binnen handelsblokken
- 6.1 – Mineralen en metalen in de DRC
- 7.1 – Indicatoren voor gezondheidszorg
- 7.2 – Gebruik van ICT
- 8.1 – Beperkingen voor bedrijven om te investeren
- 8.2 – Geplande en uitgevoerde uitgaven in de DRC
- 8.3 – Overheidsuitgaven voor beide landen
- 9.1 – Score voor economische ontwikkeling
- 9.2 – Score voor externe contacten
- 9.3 – Score voor grondstoffen
- 9.4 – Score op sociaal economisch gebied
- 9.5 – Score voor instituties

1. Inleiding

Dankzij de economische crisis van afgelopen twee jaar is weer duidelijk geworden hoe belangrijk de economische situatie van een land is. Voor ontwikkelde landen is het altijd een strijd om op kop te blijven lopen en de economie draaiende te houden. Aan de andere kant van de medaille strijden landen die een economie op gang moeten krijgen. Het gaat hier om landen die vanuit 'niets' een economie moeten creëren om ook, op termijn, een speler te worden in de wereldmarkt. In dit onderzoek wordt gekeken naar twee van deze landen. Het gaat om Angola en de Democratische Republiek Congo (afgekort DRC). Beide landen kennen een historie als kolonie van respectievelijk Portugal en België, kennen een onafhankelijkheidsstrijd met een burgeroorlog als gevolg en beide kennen een grote rijkdom aan grondstoffen.

1.1 Probleemstelling

Zoals uit bovenstaande paragraaf is gebleken lijken beide landen een relatief gelijke historie en geografie te hebben. Ondanks dit gegeven is Angola een van de snelst groeiende economieën van Afrika en de DRC juist een van de slechtst draaiende (economy watch, 2009). In dit onderzoek zal daarom worden uitgezocht wat hiervoor de redenen zijn.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is te verklaren waarom Angola en de DRC op economisch gebied zo verschillen. Dit mondt uit in een tweetal doelen met als eerste doel helder te krijgen wat het verschil is in economische ontwikkeling van beide landen. Het tweede doel is te verklaren welke factoren dit verschil veroorzaken. Dit zal worden gedaan door verschillende theorieën naast elkaar te leggen en zo een model te creëren dat aangeeft welke factoren van invloed zijn op economische ontwikkeling. Daaropvolgend zullen deze factoren voor beide landen met elkaar worden vergeleken.

1.3 Vraagstelling

Naar aanleiding van de probleemstelling en doelstelling zijn een hoofdvraag en enkele deelvragen opgesteld. De hoofdvraag van dit onderzoek is als volgt:

Wat is het verschil in de economische ontwikkeling van Angola en de Democratische Republiek Congo en welke factoren verklaren deze verschillen?

Deze hoofdvraag resulteert in de volgende deelvragen:

- 1. Welke factoren hebben invloed op economische ontwikkeling volgens de belangrijke geografische stromingen?*
- 2. Hoe verschillen beide landen tot elkaar op het gebied van economische ontwikkeling?*
- 3. Hoe zijn de verschillen tussen beide landen op het gebied van grondstoffen?*
- 4. Hoe zijn de verschillen tussen beide landen op het gebied van instituties?*
- 5. Hoe zijn de verschillen tussen beide landen op het gebied van externe contacten?*
- 6. Hoe zijn de verschillen tussen beide landen op sociaaleconomisch gebied?*

1.4 Leeswijzer

Het doel van dit rapport is te verklaren welke factoren het verschil in economische ontwikkeling tussen Angola en de DRC bepalen. Om dit te bereiken zal in het eerstvolgende hoofdstuk (hoofdstuk 2) de theorie omtrent economische ontwikkeling uiteen worden gezet. Uit dit hoofdstuk komen de factoren voor economische groei naar voren die in de volgende hoofdstukken zullen worden gebruikt. Allereerst zal in hoofdstuk drie uiteen worden gezet hoe groot de verschillen in

economische ontwikkeling tussen beide landen zijn op basis van het BNP, inflatiecijfers en dergelijke. In hoofdstuk vier tot en met zeven zullen de factoren van economische ontwikkeling behandeld worden. Daarop zal de conclusie volgen waarin doormiddel van een matrix beide landen puntsgewijs tegenover elkaar worden afgezet. Hieruit komt een helder beeld naar voren met de verschillen tussen beide landen.

1.5 Methodologie

De data die voor dit onderzoek is verzameld is grotendeels gepubliceerd door de Wereldbank. Er is in dit onderzoek naast de verwerking van veel rapporten van de Wereldbank en het OECD geen primaire data verzameld omdat dit niet mogelijk was. In hoofdstuk tien zal hier kort op in worden gegaan.

2. Theoretisch kader

2.1 Inleiding

Voor dit onderzoek is het van belang te weten te komen welke factoren van invloed zijn op economische ontwikkeling. Op basis hiervan kan worden gekeken waardoor er verschillen bestaan in de economische ontwikkeling van DRC en Angola. Een land kan worden gezien als een regio. Daarom is in dit onderzoek gebruik gemaakt van regionale groeimodellen en locatietheorieën. Als immers wordt begrepen waarom bedrijven zich op bepaalde plekken vestigen zegt dit ook veel over de aantrekkelijkheid van gebieden. Vestiging van bedrijven is veelal een positieve invloed op economische ontwikkeling van een regio of land.

Tussen de theorieën en stromingen die onderstaand genoemd worden zijn grote verschillen aan te merken. Voor dit onderzoek is gekozen niet vanuit een bepaalde stroming of theorie te werken. Daarom zullen aan het einde van dit hoofdstuk de belangrijke factoren voor economische groei uit de theorieën worden gelicht. Deze zullen samengevoegd worden in een model dat de economische ontwikkeling van de DRC en Angola kan verklaren.

2.2 Klassieke benadering

Allereerst zal de klassieke locatietheorie worden uiteengezet. Volgens Hurst (1972) zijn binnen deze klassieke benadering vier concepten te onderscheiden. Twee van deze concepten zijn relevant voor dit onderzoek en zullen onderstaand uiteen worden gezet. Het gaat hier om de land-use theorie van von Thunen en de Industrial location theorie van Weber.

Allereerst de land-use theorie van von Thunen (1826) die later door ontwikkeld zou worden door Alonso (1964). Von Thunen richtte zich op de landbouw en verklaarde waarom bepaalde gewassen dicht bij de markt verbouwd werden dan andere gewassen. Hij maakte hierbij gebruik van de rent die een boer kon betalen voor zijn grond. Dit werd berekend door de transportkosten en arbeid – en/of kapitaalkosten van de winst af te trekken. Het bedrag dat dan overbleef was het maximum bedrag dat de boer nog wil betalen voor zijn land. Hoe meer de boer over houdt hoe dicht bij het centrum zal vestigen. Immers, de transportkosten zijn hier lager. Dit verklaart waarom bepaalde gewassen dicht bij de stad worden verbouwd dan anderen. Alonso paste dit model aan voor de opbouw van een stad. Zo verklaarde hij de locatie van bepaalde sectoren binnen de stad. Op deze theorie is veel kritiek geweest omdat de aanname van vaste transportkosten niet opgaat (McCann, 2001). Belangrijk van deze theorie voor het kader waarin dit wordt geschreven zijn wel de grond en arbeid/kapitaalkosten.

Een tweede theorie uit de klassieke benadering is de Weberiaanse theorie genaamd Industrial location theorie (Weber, 1909). In deze theorie wordt uitgegaan van een volkomen isotropische ruimte waarin de prijzen van transport van grondstoffen en eindproducten de locatie van een bedrijf bepaalt. Een bedrijf kiest altijd een dusdanige locatie, die voor minimale transportkosten zorgt (McCann, 2001). Kern van deze theorie is de invloed van kosten van grondstoffen en de locatie van deze grondstoffen.

2.3 Neoklassieke benadering

De klassieke benadering is het fundament van geografische theorieën. Vanaf deze benadering is voortgebouwd in de vorm van de neoklassieke benadering. In de neoklassieke benadering wordt door Marshall (1920) uitleg gegeven over de oorzaken van het bestaan van agglomeraties. Porter (1990) verklaart in zijn theorie een geheel nieuwe benadering van industriële clusters. Dit is voor de theorie van dit onderzoek van belang omdat het ook weer factoren geeft die invloed hebben op de economische ontwikkeling van een regio of land. Zoals eerder gesteld gaan beide theorieën voor een groot deel over agglomeratievorming. Om dit te begrijpen zullen eerst de termen clustering en schaalvoordelen worden uitgelegd.

Schaalvoordelen zijn voordelen die een bedrijf krijgt wanneer het meer gaat produceren. Een bedrijf gaat zo op grotere schaal produceren waardoor de kosten van het maken van een product dalen door relatief intensiever gebruik van bijvoorbeeld machines of het met korting inkopen van grondstoffen. Als er sprake is van schaalvoordelen bij een groep bedrijven die bij elkaar zitten, ofwel geclusterd zijn, zal op deze plaats veel geïnvesteerd worden. Bedrijven halen immers hogere winsten. Deze investeringen zijn niet alleen direct op het bedrijf gericht maar ook op een goed leefklimaat voor de arbeiders of verbetering van de infrastructuur. Als dit optreedt ontstaan economies of scale. Clustering en schaalvoordelen beginnen echter niet zomaar. Alfred Marshall (1920) zag dit fenomeen optreden en deed onderzoek naar de oorzaken hiervan. Hij kwam tot drie belangrijke oorzaken. Allereerst een getalenteerde beroepsbevolking. Het scheelt voor een bedrijf veel geld wanneer op een bepaalde locatie de juiste beroepsbevolking aanwezig is. Bedrijven hoeven dan niet meer te investeren in het zoeken naar de juiste mensen of het opleiden van voorlopig ongeschikte mensen. Ten tweede is een informatie surplus een belangrijke reden voor clustering. Zoals ook blijkt volgens de behaviorale benadering is het moeilijk om altijd volledig op de hoogte te zijn van wat de concurrent of de markt wil. Als bedrijven clusteren zullen werknemers van verschillende bedrijven met elkaar spreken en zo zal meer informatie rondgaan door de agglomeratie.

Het laatste punt dat Marshall noemt zijn niet verhandelde inputs. Sommige diensten zijn voor een bedrijf erg duur om aan te schaffen. Als samenwerking kan optreden binnen een agglomeratie kunnen bepaalde projecten samen worden aangepakt. Een goed voorbeeld hiervan is een weg waardoor bedrijven makkelijker en goedkoper grondstoffen kunnen aanvoeren.

Volgens Edgar Hoover verklaren bovenstaande drie punten waarom bedrijven van dezelfde sector zich bij elkaar voegen. In praktijk is het echter ook vaak zo dat zeer verschillende bedrijven zich bij elkaar voegen (Hoover, 1937). Volgens Hoover heeft ook dit fenomeen drie belangrijke redenen. Het eerste dat wordt genoemd zijn interne schaalvoordelen. Een groot bedrijf heeft van zichzelf schaalvoordelen ongeacht de locatie waar het zich bevindt. Kleinere bedrijven kunnen deze schaalvoordelen ook hebben als zij samenwerken met andere bedrijven. Perroux (1950) noemde dit in zijn groeipooltheorie de 'sleutelondernemingen' zoals een autofabriek of universiteit. Zij hebben de dominante plaats binnen een netwerk van afnemers en aanvoerders. Andere bedrijven vestigen zich rond het sleutelbedrijf wat economische groei oplevert. Als er sprake is van economische groei blijft dit volgens Perroux (1950) bestaan dankzij vier polarisatie-effecten.

- Technische polarisatie: bedrijven welke een relatie hebben met het sleutelbedrijf, vestigen zich in de buurt van het sleutelbedrijf.
- Inkomenspolarisatie: er ontstaat extra werkgelegenheid waardoor ook inkomen wordt gecreëerd. Hiervan kunnen nieuwe verzorgende bedrijven profiteren.
- Psychologische polarisatie: door de vestiging van nieuwe bedrijven ontstaat een positief imago over het gebied. Dit trekt nieuwe bedrijvigheid aan.
- Geografische polarisatie: het productiemilieu verandert positief door de eerder genoemde drie vormen van polarisatie. Dit scheidt gunstige condities voor toekomstige groei.

Een tweede voordeel valt te halen uit lokalisatie. Een groot bedrijf met interne schaalvoordelen op een bepaalde locatie biedt voordelen. Kleine bedrijven die met elkaar concurreren vestigen zich vaak in de buurt van dit bedrijf en van elkaar. De grote aantrekkingskracht komt van geschikt potentieel personeel en wederom het informatiesurplus.

Het laatste punt dat Hoover (1937) aanhaalt is urbanisatie. Grote bedrijven en/of clusters hebben ook behoefte aan andere diensten die compleet buiten hun sector vallen. Daarom liggen agglomeraties vaak in de buurt van steden. Bedrijven willen immers ook gebruik maken van reclamebureaus, goede gezondheidszorg, onderwijs en vermaak.

Bovenstaande samengevat kan gesteld worden dat in de klassieke benadering de kwaliteit en de hoeveelheid van de aanwezige productiefactoren (arbeid, kapitaal en hulpbronnen) centraal staat. Ook de neoklassieke benadering duidt op productiefactoren in de vorm van arbeiders, grond, en grondstoffen. Daarnaast richt deze benadering zich op agglomeratievorming en clustering van

bedrijven. Aan het eind van het theoretisch kader van dit onderzoek zullen deze factoren voor economische groei van een regio terugkomen.

2.4 Andere theorieën

Naast bovenstaande benaderingen bestaan er nog andere theorieën welke ook een belangrijke invloed kunnen leveren op de economische ontwikkeling van een regio of land. Zo bedacht Sombart (1906) de exportbasistheorie waarin wordt gesteld een gebied eindeloos zou kunnen doorgroeien door een ruimtelijke uitbreiding van de markt. Deze marktuitbreiding kan worden bereikt door een focus op de export. Export levert immers, aldus Sombart, geld op en dus koopkracht. Dit idee van Sombart is gebaseerd op de 'comparitive advantage theory' van Ricardo waarin hij stelt dat specialisatie tot voordelen voor beide handelende landen leidt. Ook zorgt de eerder genoemde export voor een toename van de productiecapaciteit. Sombart maakt in zijn theorie onderscheid tussen stuwende en verzorgende activiteiten. De stuwende activiteiten richten zich uitsluitend op export waarbij de verzorgende activiteiten zich meer richten op leveringen aan de stuwende bedrijven. De twee activiteiten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden maar economische groei is vooral afhankelijk van de exporterende ofwel stuwende sector (Lambooy, 1997).

Naast de exportbasistheorie wordt ook de keynesiaanse regionale groeitheorie gebruikt. De nadruk bij deze theorie ligt op de vraagzijde. Ook was Keynes een groot voorstander van overheidsingrijpen. Als een regio dus achter bleef en een hoge werkloosheid kende, werd niet alle productiecapaciteit benut en was er sprake van onderconsumptie. Dit kon volgens Keynes opgelost worden door investeringen vanuit de overheid. Dankzij een multiplier effect zouden deze investeringen tot grotere bestedingen bij de consument en daardoor tot economische groei leiden.

Een volgende theorie die behandeld wordt is de endogene of 'nieuwe' groeitheorie. Deze theorie stelt dat groei vanuit regio's zelf moet komen en juist niet door externe factoren. Binnen de endogene groeitheorie zijn twee stromingen te onderscheiden. Allereerst de 'research en development en groei' stroming met daarnaast de 'onderwijs en groei' stroming.

De eerste stroming is gebaseerd op de ideeën van Romer (1986) welke de rol van kennis en kennisoverdracht benadrukt. Het idee achter deze theorie is dat bedrijven zelf kennis creëren door investeringen in R&D. De kennis die een bedrijf opdoet is vervolgens publiekelijk beschikbaar. Andere bedrijven kunnen hierop inspringen en zo kan dit positieve effecten hebben op innovaties.

De tweede stroming is ontwikkeld door Lucas (1988) en stelt dat economische groei gedreven wordt door menselijk kapitaal. Hierin doelt hij op goed geschoolde werknemers dankzij scholing of trainingen op de werkvloer. Door te leren vergroten mensen hun menselijk kapitaal en is de regio waarin zij leven een aantrekkelijker plek voor bedrijfsvestiging. Ook kan er efficiënter geproduceerd worden.

De laatste ontwikkeling in de economische geografie komt van Krugman (1991). Hij ontwikkelde de 'New Economic Geography' (verder aangeduid als NEG). Zijn theorie richtte zich op redenen tot concentratie aan de ene kant en spreiding aan de andere kant. Een sterke markt of goede arbeidsmarkt kon volgens hem leiden tot concentratie. Deze krachten noemt Krugman Centripetale krachten. Centrifugale krachten ofwel krachten die juist uiteen drijven zijn bijvoorbeeld immobiele factoren als grondstoffen en vastgoed en grondprijzen. Door een stel formules kon Krugman bepalen welke krachten het sterkst waren en waar concentratie op zou treden. Daarbij dient vermeld te worden dat concentratie altijd willekeurig ergens begint. Venables (2010) schrijft in zijn artikel 'Economic Geography and African Development' over het gebrek aan grote steden in Afrika. Hij stelt dat door concentratie (grote steden) meer economische groei kan ontstaan. Omdat Afrika, en veel landen in Afrika, zo versplinterd zijn komen zij niet tot sterke economische groei. In zijn artikel vergelijkt hij Afrika als continent met landen als China en India die beide een grotere bevolkingsomvang hebben dan Afrika.

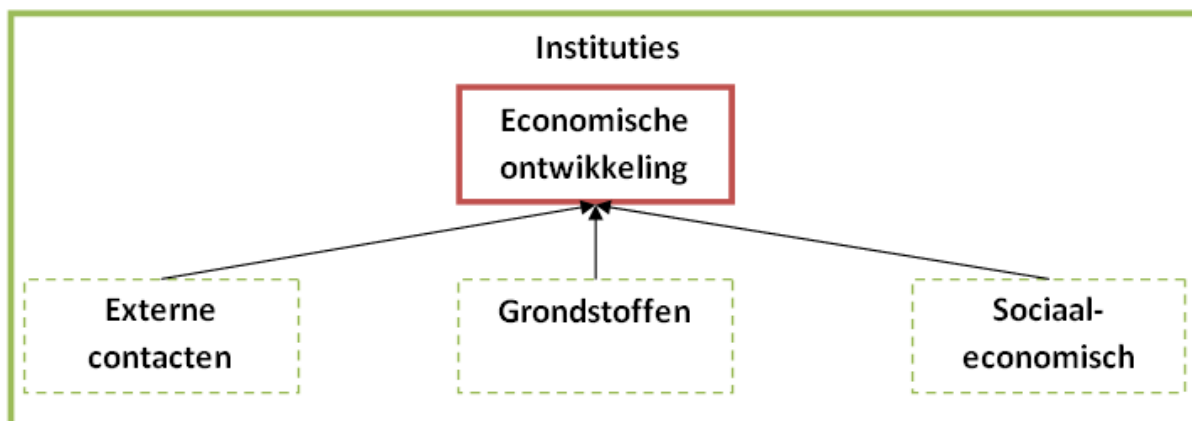

2.5 Conceptueel model

Het doel van dit onderzoek is te verklaren hoe het kan dat twee landen die qua geschiedenis redelijk op elkaar lijken toch zo verschillen in economische ontwikkeling. Het verklaren volgens één theorie doet af aan het verklaren met gebruik van een andere theorie. Daarom is de keuze gemaakt om de kernfactoren van de hiervoor genoemde theorieën samen te voegen in een model. Op deze wijze wordt rekening gehouden met alle mogelijke factoren die van invloed zijn op economische ontwikkeling. Ook zal dit een meer omvattend beeld geven van de verschillen tussen Angola en DRC. Het model dat hieruit komt ziet er uit zoals in figuur 2.1 is weergegeven.

In dit model is te zien dat economische ontwikkeling centraal staat. Dat strookt ook met de doelstelling van het onderzoek. De vraag is welke factoren een rol spelen in de verschillen tussen Angola en DRC. In het model zijn vier factoren onderscheiden. Onderstaand zullen ze een voor een worden uitgewerkt.

De eerste factor die uiteen zal worden gezet zijn de externe contacten wat een verzamelnaam is voor de contacten die een land met buitenlandse bedrijven en/of landen heeft. Cijfers over import en export, de ruilvoet en FDI indexen vallen hieronder. Deze factor komt voornamelijk voort uit de

Figuur 2.1 – Conceptueel model economische ontwikkeling

eerder in dit hoofdstuk omschreven exportbasistheorie van Sombart (1906). Ook Perroux (1950) en Krugman (1991) spraken al over sleutelondernemingen, grote multinationals die zich vestigen en als aantrekker voor nieuwe bedrijven kunnen werken.

De tweede factor die van invloed is zijn de grondstoffen aanwezig in een regio. Weber (1909) sprak al over de locatiekeuzes van bedrijven die worden beïnvloed door de aanwezigheid en transporteerbaarheid van grondstoffen. Grondstoffen zijn dus een belangrijke factor voor economische groei. Immers, als grote bedrijven zich in de buurt van grondstoffen vestigen zal dit ook weer nieuwe bedrijvigheid aantrekken (Perroux, 1950; Hoover, 1937). Ook zijn grondstoffen een reden om een bedrijf niet te verplaatsen omdat een vestiging nabij de grondstoffen nodig is (Krugman, 1991).

De derde factor die van invloed is op economische ontwikkeling is de verzamelterm 'sociaal economische factoren'. Binnen deze factor valt de beroepsbevolking, koopkracht, demografie, gezondheidszorg en educatie. Alle factoren waarmee mensen en arbeid gecombineerd worden. Deze factor is in het bijzonder gebaseerd op de theorie van Marshall (1920) en Krugman (1991) over getalenteerde beroepsbevolking en Perroux (1950) over inkomenspolarisatie.

De laatste te bespreken factor lijkt de meest invloedrijke op niet alleen economische ontwikkeling maar ook de eerdere drie besproken factoren. In het model gaat het om het grote vierkant met de naam instituties. Het gaat hier om instituties in de vorm van wetgeving, corruptie, regeervorm. Al deze institutionele zaken komen vanuit de overheid en zoals Keynes stelde heeft dit grote invloed.

Als een overheid ingrijpt op de markt zijn instituties dus de belangrijkste factor in economische ontwikkeling. Ook heeft zij invloed op de andere drie factoren van economische groei door bijvoorbeeld de budgettering voor bepaalde ministeries. In de komende hoofdstukken zullen Angola en de DRC getoetst worden aan dit model.

3. Geografie en historie

3.1 Inleiding

Om een helder beeld te krijgen van Angola en DRC zal in dit hoofdstuk de geschiedenis van beide landen worden beschreven. Ook zal iets worden gezegd over enkele geografische kenmerken van beide landen.

DRC en Angola zijn beide zuidelijk Afrikaanse landen en liggen onder de Sahara. In figuur 3.1 is de eigenlijke ligging van beide landen aangegeven. Het groene gebied is de Democratische Republiek van Congo, verder aangeduid met DRC en het rode gebied is Angola. Zoals te zien is liggen beide landen tegen elkaar aan.

3.2 Geografie Angola

Naast de DRC grenst Angola ook aan Namibië, Zambia

en de Atlantische oceaan. Opmerkelijk aan Angola is de exclave Cabinda welke tussen DRC, ook wel Congo-Kinshasa genoemd, en Congo Brazzaville ligt. Volgens het World Factbook (2009) heeft Angola in 2009 12.8 miljoen inwoners waarvan ongeveer een derde in de hoofdstad Luanda woont. De oppervlakte van het land is 1.246.700 vierkante kilometer (van der Veen, 2002). Dit is groot ten opzichte van Nederland dat een oppervlakte heeft van 41.528 km².

Angola heeft een centraal gebied dat het Bie-plateau heet. Dit plateau heeft een gemiddelde hoogte van 1830 meter. Het heeft zich ontpopt als een abrupte verhoging uit het kustlaagland. Door deze hoogteverschillen kent het land veel watervallen en wildwaterstromen. Deze worden soms voor de productie van waterkrachtenergie gebruikt. De twee belangrijkste rivieren van het land zijn de Cuanza en de Kunene. Deze rivieren lopen, zoals in figuur 3.2 is te zien vanuit het binnenland naar de kust.

Het landschap van Angola bestaat voor het grootste deel uit savannes en grasland. In het noordoosten zijn dichtbeboste valleien te vinden welke worden

gebruikt voor de bomenkap van hardhout. Vroeger kende het land grote regenwouden. Deze zijn echter door cultivering van het land verdwenen.

3.3 Historie Angola

De geschiedenis van Angola is in verschillende perioden op te delen. Het huidige Angola bestaat immers pas sinds de verovering van het land door de Portugezen aan het eind van de negentiende

Figuur 3.1 – Overzichtskarta Afrika (bron: Wikipedia) eigen bewerking

Figuur 3.2 – Karta Angola (bron: OECD 2009)

eeuw. Vanaf 1975 is het pas een onafhankelijke staat geworden. Dit hoofdstuk wordt opgedeeld in drie tijdspannen. De tijd voor de kolonisatie, de tijd tijdens de kolonisatie en de tijd erna.

Voor de kolonisatie

In de tijd voor de kolonisatie leefden drie verschillende volken in Angola namelijk de Bakongo, Mbundu en Ovimbundu. Deze volken hadden hun eigen geschiedenis, cultuur en godsdiensten. Opvallend aan deze volken is dat ze niet alleen in Angola leefden maar ook in DRC. De Bakongo hebben eigenlijk Congo gesticht. Het resultaat van deze verschillende volken is dat Angola in de vijftiende eeuw uit verschillende koninkrijken bestond en nog niet echt Angola kon worden genoemd (Encyclopedia of the Nations, 2009).

De kolonisatie

In 1483 werd Angola door de Portugezen ontdekt en werd er handel gedreven tussen Portugal en de Angolese volkeren. Niet lang daarna werden door de Portugezen buitenposten opgesteld die zich richtten op de slavenhandel. De kolonisatie was begonnen. Aan het einde van de zestiende eeuw stichtten de Portugezen Luanda, dat tegenwoordig de hoofdstad van Angola is met bijna vier miljoen inwoners. Portugal probeerde in die tijd met militair geweld de koninkrijken Kongo en Ndongo binnen te vallen. Deze aanvallen werden afgeslagen en er werden vredesverdragen gesloten tussen de volken en Portugal om zo de koloniale grenzen vast te stellen. In deze tijd heeft Portugal ruim vier miljoen slaven verhandeld wat voor een verzwakking zorgde van Angola en haar volken.

Tijdens de conferentie van Berlijn in 1884 werd Afrika verdeeld onder de Europese grootmachten. Angola in haar huidige vorm werd aan Portugal toegewezen. Angola was vanaf die dag een officiële kolonie onder de naam Portugees West Afrika. In 1910 werd Portugal een liberale republiek. Deze gebeurtenis veranderde niets aan de situatie in Angola. Vanaf 1928 stimuleerde de Portugese overheid boeren naar Angola te emigreren om de blanke aanwezigheid daar te versterken.

Al in 1912 werd uit onvrede van de Angolese bevolking de Liga Nacional Africana opgericht. Deze Liga werd geleid door de assimilados (Angolezen die volwaardig Portugees staatsburger waren). De Liga had maar weinig invloed. Pas na de tweede wereldoorlog kregen de assimilados meer stem. Dit kwam vooral door de oprichting van de MPLA (Volksbeweging voor de Bevrijding van Angola) in 1956. Deze beweging probeerde in eerste instantie op vreedzame wijze tot onafhankelijkheid van Angola te komen maar dit bleek niet mogelijk. Om toch tot resultaten te komen greep de beweging in de jaren zestig naar de wapens die ze ontvingen door steun van de toenmalige Sovjet-Unie. De toenmalige voorzitter van de beweging werd later de eerste president van een onafhankelijk Angola. Met dank aan de Anjerrevolutie in Portugal in 1974 had Portugal vanaf dat jaar een regering die positief stond ten opzichte van de onafhankelijkheid van Angola. In januari van 1975 werden daarom ook de vier bevrijdingsfronten van Angola uitgenodigd omdat Angola in november van dat jaar onafhankelijk zou worden. De Portugezen besloten dat er tot die tijd een overgangsregering moest zijn die bestond uit alle vier de partijen. Dit plan liep uit op een fiasco en de verzetsbewegingen begonnen elkaar aan te vallen ten einde als eerste de hoofdstad Luanda te bereiken. Uiteindelijk bleek de grootste beweging, de MPLA, Luanda als eerste te bereiken met als gevolg dat op 11 november 1975 Angola onafhankelijk werd en een tijd van oorlog aanbrak (Encyclopedia of the Nations, 2009).

Na de kolonisatie

Vanaf de onafhankelijkheid was de MPLA aan de macht in Angola en had het zich gevestigd in Luanda, de hoofdstad. Deze stad werd herhaaldelijk aangevallen door de Unita, een partij gesteund door Zuid-Afrika (gesteund door de VS) en de eerder genoemde FNLA. Het leek er een tijd op dat Luanda zou vallen maar dankzij ingevlogen Cubaanse troepen kon de MPLA Luanda overeind houden.

De Unita en de FNLA vormden dit jaar ook nog een tegenregering onder de naam Democratische Volksrepubliek Angola. De FNLA verdween in 1976 van het toneel met als gevolg dat de Unita de enige dominerende verzetsbeweging bleef.

Vanaf het moment van onafhankelijkheid tot ongeveer 2002 blijft Angola een land van oorlog en geweld. In 2002 werd een staakt het vuren bereikt en lijkt het land enigszins vrede te hebben gevonden. Het land kent inmiddels een democratisch meerpartijenstelsel. Dit brengt voor de regerende partij echter niet zoveel verschil aangezien de MPLA nog steeds de altijd verkozen partij is. De Unita is nog steeds niet volledig ontwapend maar houdt zich inmiddels meer bezig met diamantensmokkel dan met oorlog voeren. De VN sancties tegen deze partij dus opgeheven (Encyclopedia of the Nations, 2009).

3.4 Geografie Democratische Republiek Congo

DRC is gelegen boven het eerder beschreven Angola. Beide landen grenzen aan elkaar. Naast Angola grenst de DRC ook nog aan de Republiek Congo, de Centraal-Afrikaanse Republiek, Soedan, Uganda, Rwanda, Burundi, Tanzania en Zambia. Het land heeft ook een erg klein stukje kuststrook. Dit stuk is zo klein dat het land vaak als 'landlocked' wordt gezien wat betekent dat een land lastig tot handel komt omdat het moeilijk te bereiken is. Het achterland is slecht te verbinden met een haven. Verschillende bronnen berichten verschillende bevolkingscijfers voor DRC. Zo schrijft Factbook (2009) dat er 68,6 miljoen mensen leven in Congo. Volgens de OECD (2009) echter leefden er in 2008 64,3 miljoen mensen in DRC. Dit zou duiden op een forse groei van de bevolking in een jaar. Om consequent te blijven zullen in deze scriptie alleen de cijfers officieel gepubliceerd door de Wereldbank worden gebruikt. Deze cijfers komen overeen met de cijfers van het OECD. Het bevolkingsaantal dat dus zal worden gehanteerd is 64.3 miljoen inwoners.

De oppervlakte van DRC bedraagt 2.344.858 vierkante kilometer waarmee het bijna twee keer zo groot is als het eerder beschreven Angola. De belangrijkste rivier in DRC is de Kongo die, zoals in figuur 3.3 is te zien, door de hoofdstad Kinshasa loopt.

Figuur 3.3 – Kaart Democratische Republiek Congo (bron: OECD 2009)

3.5 Historie van de Democratische Republiek Congo

De historie van de DRC voor de koloniale periode loopt enigszins parallel aan die van Angola omdat de huidige landsgrenzen toen nog niet getrokken waren. De Bakongo die in het noorden van Angola leefden zijn de stichters van het toenmalige Koninkrijk Kongo. In dit koninkrijk leefden verschillende Bantoesprekende volkeren die vanuit heel zuidelijk Afrika naar Kongo migreerden. Kongo was het centrum van intensieve handel in ivoor, koperwerk, raffiakledij, aardewerk en veel andere natuurlijke producten. Dit was de ruggengraat voor de handel met Europa. Later zou ook de slavenhandel met de Portugezen opkomen wat voor een danige verzwakking van de bevolking en het land zorgde.

In 1870 begon de koloniale periode voor Kongo. Op de Conferentie van Berlijn werd Kongo toegekend aan België. De vraag naar rubber steeg enorm in die tijd wat België een fortuin op leverde.

De Congolezen werden vanaf die tijd uitgebuit met als gevolg dat volgens sommige ramingen tussen 1885 en 1908 vijf miljoen mensen de dood vonden. Door de negatieve publiciteit en internationaal protest moest België haar daden verbeteren waardoor het land nu Belgisch Kongo werd genoemd met een veel beter bestuur en dus betere levensstandaarden. Ondanks dit werd de inheemse bevolking nog steeds onderdrukt en overheerste de blanke.

In 1960 werd Congo onafhankelijk. Het leger werd echter nog wel geleid door enkele Belgische officieren. Mouterij ontstond en de overige Belgen werden weggejaagd. De Belgen stuurden militairen om haar burgers te beschermen. Ook de VN werd ingeschakeld om de vrede te bewaren. Tot 1965 bleef het in Congo onrustig totdat uiteindelijk kolonel Mobutu, gesteund door de CIA het heft in handen nam. De CIA steunde hem omdat de Lumumba, die tot dan toe de baas was werd gesteund door de Sovjet-Unie. In het kader van de koude oorlog wilden de VS ook voet aan de grond op Afrikaans continent. Mobutu maakte van Congo een eenpartijstaat en werd zelf het staatshoofd. Het gevolg was een periode van stabiliteit en relatieve vrede. Toch werd het regime veelal beschuldigd van schending van de mensenrechten, onderdrukken en corruptie. Het land heette vanaf toen ook Zaïre.

Mobutu, die 32 jaar aan de macht bleef, werd tijdens de koude oorlog nog gesteund door de VS maar toen de Sovjet-Unie ineen stortte verdween deze steun omdat de strijd tegen het communisme gestaakt kon worden. De oppositie in Zaïre kreeg een kans met als gevolg veel onrust en burgeroorlogen. Toen in 1997 de Alliantie van Democratische Krachten onder leiding van Kabila de hoofdstad Kinshasa binnentrok werden zij met gejuich ontvangen. Mobutu werd afgezet en Kabila werd president. De burgeroorlog sleepte zich echter nog gewoon voort en opposities probeerden Kabila weg te jagen. In 2001 kwam Kabila om bij een mislukte staatsgreep. Zijn zoon, Joseph Kabila, werd zijn opvolger.

Eind 2002 werden afspraken gemaakt tussen de rebellen en de regering. De rebellen kregen ook politieke posities toegewezen en de afspraak werd gemaakt dat er democratische verkiezingen werden gehouden.

Op 30 juli 2006 werden in Congo de eerste echte verkiezingen gehouden sinds de onafhankelijkheid in 1960. Kabila kreeg 45% van de stemmen. Zijn concurrent slechts 20% maar dit leidde wel tot straatgevechten in Kinshasa tussen de beide fracties. Zestien mensen kwamen hierbij om het leven. Na een tweede stemmingsronde bleek dat Kabila de DRC zou gaan regeren. Bemba, zijn opponent, beloofde oppositie te gaan voeren. Ondanks deze politieke afspraak braken er toch weer gevechten uit tussen de twee fracties.

Kabila is vanaf dit jaar tot op heden aan de macht. Aan hem is de taak om dit moeilijk regeerbare land te regeren. Er is nog steeds sprake van grote onrust wat zich uit in rebellengroepen die soms hele dorpen afbranden. Ook de corrupte regering zorgt voor grote problemen om DRC op juiste wijze te regeren.

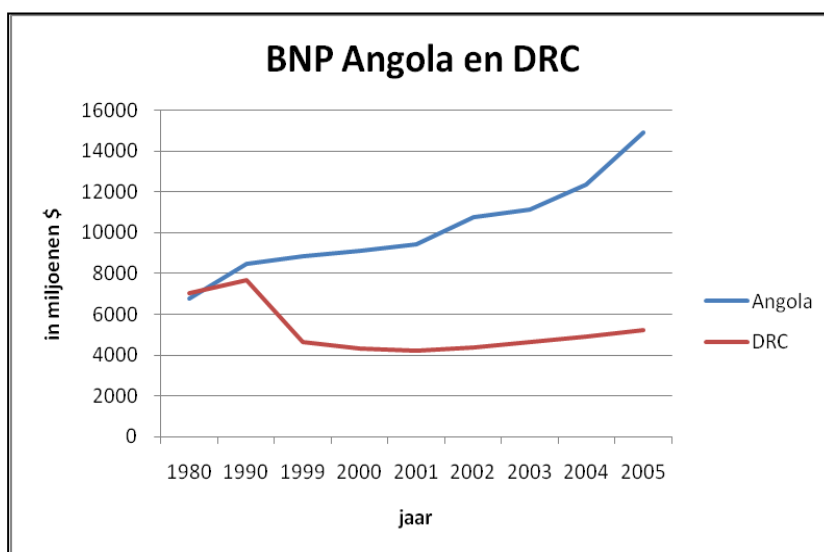
4. Wat is het verschil in economische ontwikkeling?

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de verschillen in economische ontwikkeling tussen Angola en de DRC uiteen worden gezet. Dit zal worden gedaan op basis van gegevens ontvangen van de Wereldbank. De Wereldbank is eigenlijk de enige autoriteit die gegevens verzamelt en rapporten schrijft over landen en continenten. De cijfers die in dit hoofdstuk gebruikt worden komen uit 'Africa development indicators 2007' (Worldbank 2007). Op basis van deze cijfers zijn grafieken gemaakt die weergeven hoe de landen zich ontwikkelen.

4.2 Bruto binnenlands product

De eerste indicator voor economische ontwikkeling die zal worden bekeken is het bruto binnenlands product. Dit BNP is gecorrigeerd op inflatie of deflatie en zegt wat de marktwaarde is van alle goederen en services geproduceerd in een land. Aan deze waarden is te zien hoe de landen zich ten opzichte van elkaar verhouden. Zoals is te zien in figuur 4.1 begonnen beide landen in 1980 met nagenoeg dezelfde waarden.

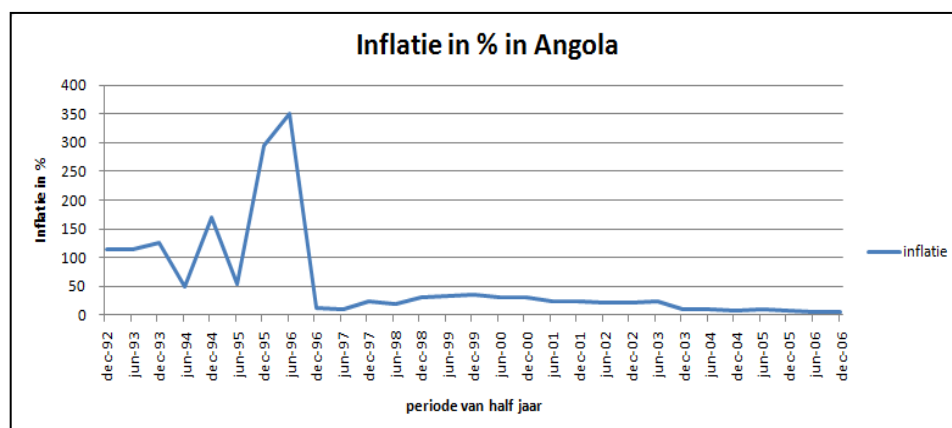
Angola steeg vervolgens tot 1990 iets harder dan DRC maar

Figuur 4.1 – BNP Angola en DRC door de jaren (bron: Worldbank 2007 – eigen bewerking)

ook deze steeg enigszins. De reden dat Angola's BNP zo steeg heeft te maken met de grote economische hervormingen in Angola. In 1987 ontwikkelde de overheid daar het 'Programa de Saneamento Economico e Financeiro (SEP). Dit programma had de volgende twee doelen:

- De financiële situatie van het tot dan toe Marxistisch bestuurd land moest stabiliseren.
- Het economische systeem moest hervormd worden om de productiviteit van het land te verhogen, resources te verplaatsen en condities voor snellere economische groei te creëren.

Uit deze twee punten blijkt de ontevredenheid over het tot dan toe gehanteerde Marxistische economische systeem. Doel van de overheid was meer kansen te creëren in de private sector. Ook werden kleine publieke ondernemingen

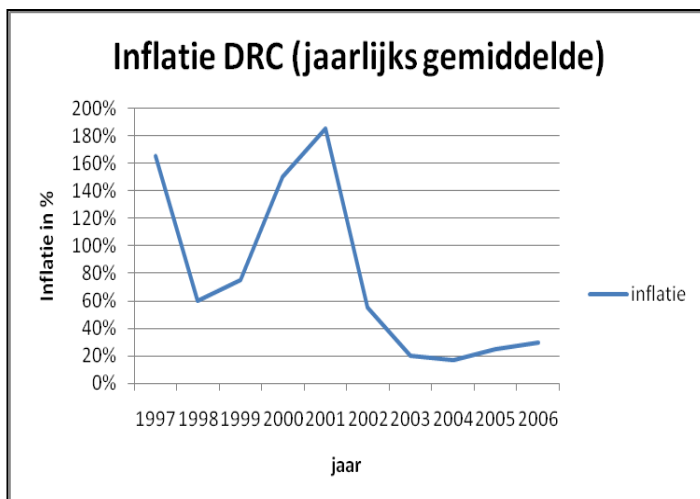

Figuur 4.2 – Inflatie in % in Angola (bron: Worldbank, mei 2007 – eigen bewerking)

geprivatiseerd Alleen een aantal bepalende sleutelondernemingen bleven in overheidshanden. Helaas voor de Angolese overheid werkte het SEP maar matig. In de jaren die volgden werden nog twaalf macro-economische stabilisatieprogramma's uitgeprobeerd tot de overheid in 1997 met het Nova Vida plan kwam. De tot dan toe steeds wisselende inflatie werd 'gestopt' door een gefixeerde wisselkoers met de dollar zoals ook te zien is in figuur 4.2.

In de DRC daalde het BNP juist tussen 1990 en 1999. Dit heeft in het bijzonder te maken met het regime van de toen heersende Mobutu en de burgeroorlog die toen woedde. Vanaf begin 1990 stortte de economie in door hyperinflatie, die ontstond door onrust, rellen en gewapende conflicten welke werden gesteund door overheden van andere landen. Pas toen Joseph Kabila, zoon van de vermoorde Kabila, aan de macht kwam ontstond er iets meer rust en is in figuur 4.1 ook te zien dat het BNP stabiliseert. In 2003 wordt ook nog een vredesakkoord gesloten wat ook zijn weerslag heeft op het BNP. Deze begint weer langzaam te stijgen. Vanaf 2001 heeft de overheid een economisch hervormingsprogramma geïmplementeerd met als doel de economie te stabiliseren en nieuw leven te blazen in productieactiviteiten. Het plan lijkt te werken. Zoals uit figuur 4.3 blijkt is de hyperinflatie de laatste jaren aan het stabiliseren. Ook het BNP groeit weer en is vanaf 2002 positief (figuur 4.4). Belangrijke sectoren in de

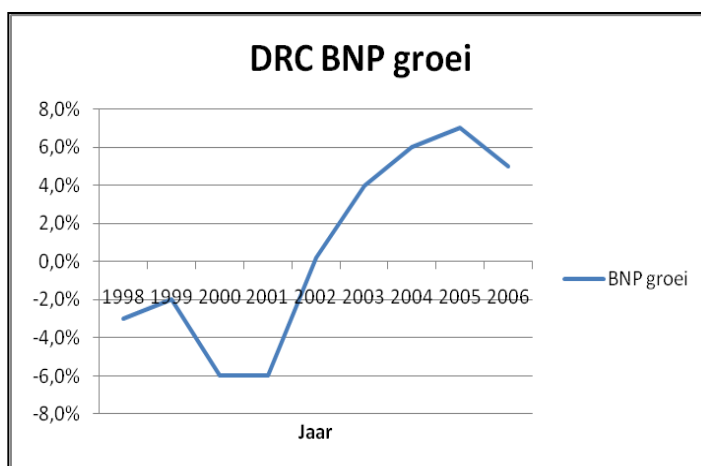

Figuur 4.3 – Inflatie DRC (bron: Worldbank maart 2008 eigen bewerking)

herleving van de economie zijn de mijnsector, bouwsector en

telecommunicatie. Het BNP in 2006 wordt geschat op 8.4 miljard Amerikaanse dollar. Ook het FDI steeg vanaf 2001 met uiteindelijk een bedrag van 1.3 miljard dollar in 2005. Hierop zal in volgende hoofdstukken verder worden ingegaan.

Zoals ook is te zien in figuur 4.4 daalt het BNP weer in 2005. Dit heeft te maken met een gebrek aan fiscale discipline toen de spanningen weer stegen in deze periode. De overheid kon haar uitgaven niet onder controle

Figuur 4.4 – DRC BNP Groei (bron: Worldbank maart 2008 eigen bewerking)

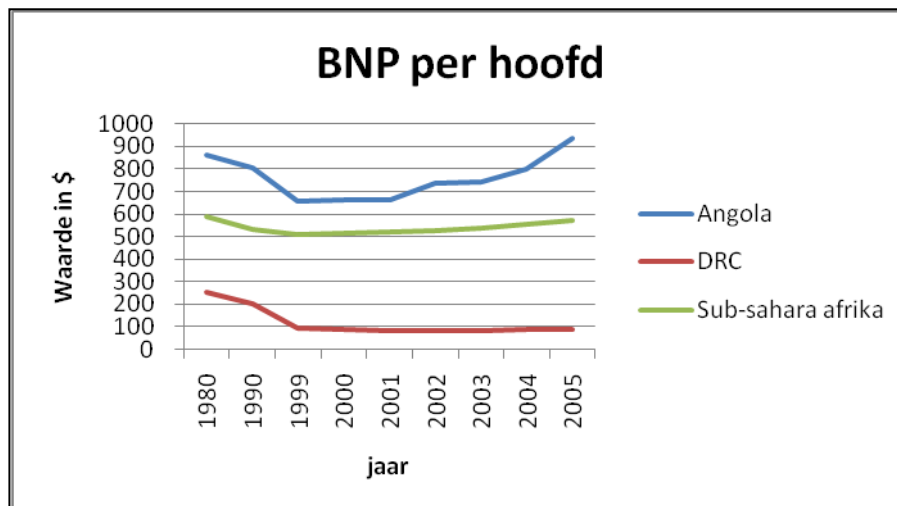
houden door onverwachte uitgaven aan beveiliging en defensie.

In 2006 is in de DRC een nieuw plan gelanceerd genaamd 'Poverty Reduction Strategy Paper' (PRSP). Dit plan heeft als prioriteit het verbeteren van de hereniging, vrede en stabiliteit. De prioriteit ligt hierop omdat bij de voorbereiding en bij het vooronderzoek van het plan aan het licht kwam dat armoede meer dan 70% van de bevolking raakt. Per regio is onderzocht waar de oorzaak van de armoede zou kunnen liggen. Hier kwam aan het licht dat een gebrek aan veiligheid, slechte transportmogelijkheden en voedselschaarste de voornaamste redenen waren. Vandaar de ontwikkeling van het PRSP dat hier een oplossing voor moet bieden.

4.3 Bruto Binnenlands Product per hoofd van de bevolking

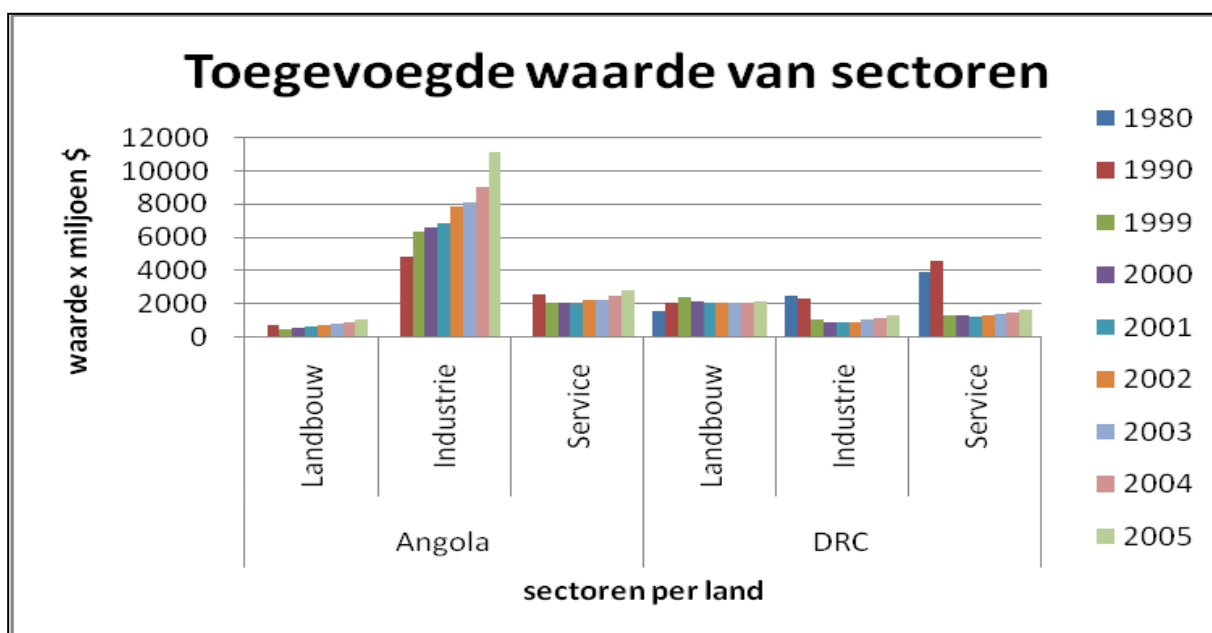
In dit onderdeel van het hoofdstuk wordt gekeken naar de welvaart van inwoners van Angola en de DRC. DRC is een land dat bijna vier keer zo veel inwoners heeft dan Angola. Het BNP van een dergelijk land kan dus hoog uitvallen terwijl, als het wordt gecompenseerd per persoon, de bedragen veel beter te vergelijken zijn. In figuur 4.5 wordt ook de rest van Afrika dat onder de Sahara ligt als graadmeter meegenomen. Hieruit blijkt het grote verschil in welvaart tussen

Angola en de DRC. **Figuur 4.5 – BNP per hoofd jaren (bron: Worldbank 2007 – eigen bewerking)**
Angola heeft in 2005 een BNP per hoofd van ruim 900 dollar. De DRC heeft in dit jaar een BNP van slechts 91 dollar. Dit is een tiende van Angola. Sub-sahara Afrika hangt hier nog tussen met een waarde van ruim 500 dollar. Uit figuur 4.5 en 4.1 is goed het verschil te zien tussen beide indicatoren. De twee genoemde figuren lijken niet geheel met elkaar te stroken omdat het BNP van de DRC harder stijgt dan het BNP per hoofd. Dit is echter te verklaren door de sterke bevolkingsgroei van de DRC in die jaren.

4.4 Invloed sectoren

Om te begrijpen hoe de economie van een land zich ontwikkelt is het goed te kijken naar de drie belangrijkste sectoren die een economie kent. Deze drie sectoren zijn de landbouw, industrie en service sector. Aangezien Angola en de DRC landen zijn met veel grondstoffen hebben ook deze een belangrijke invloed op economische ontwikkeling. Een het hoofdstuk over grondstoffen zullen deze

Figuur 4.6 – toegevoegde waarde van sectoren (bron: Worldbank 2007 – eigen bewerking)

cijfers dan ook worden meegenomen. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de eerder genoemde drie.

Opvallend aan de figuren is dat de aanwezigheid van de sectoren erg verschilt. Angola heeft, zoals in figuur 4.6 te zien is, een grote industriële sector waar een gemiddelde groei in zit. De DRC had voor de crisis ook een vrij grote industrie sector en servicesector. In de figuur is te zien dat deze in de crisisjaren inzakten tot de twee kleinste sectoren van het land. De landbouw heeft het minst geleden onder de crisis en is nagenoeg gelijk gebleven.

Een belangrijk verschil dat uit de figuur is op te maken is dat Angola een stapje verder is in haar ontwikkeling dan de DRC. Friedman geeft in zijn 'vier stadia' model aan dat een regio stappen doormaakt binnen vier stadia. Deze zijn:

- Pre-industrieel – sterk leunend op landbouwsector
- Transitioneel – overgangsfase met industrialisatie
- Industrieel – sterk industriële fase
- Post industrieel – gericht op service-sector

Zoals blijkt uit de figuur zit de DRC nog het meest in het eerste stadium terwijl Angola al op is geschoven naar het tweede of misschien wel derde stadium.

4.5 Concluderend

Concluderend over dit hoofdstuk kan gesteld worden dat Angola en de DRC in 1980 met een vrijwel even hoog BNP begonnen. Door oorlog en onrust daalde het BNP van de DRC sterk. Angola ontwikkelde juist snel door de implementatie van enkele macro-economische programma's. In de DRC keerde de rust pas rond 2000 terug en kon ook daar een macro-economisch programma worden geïmplementeerd. Gevolg daarvan is een langzame groei van het BNP per hoofd.

Wat betreft de sectoren en hun invloed op economische ontwikkeling blijkt dat Angola een sterke voorsprong heeft de DRC. Dit blijkt voornamelijk uit de toegevoegde waarde die de sectoren aan de economie leveren. Deze zijn in alle sectoren in Angola een stuk hoger en ook is opvallend dat de industriële sector het grootst is.

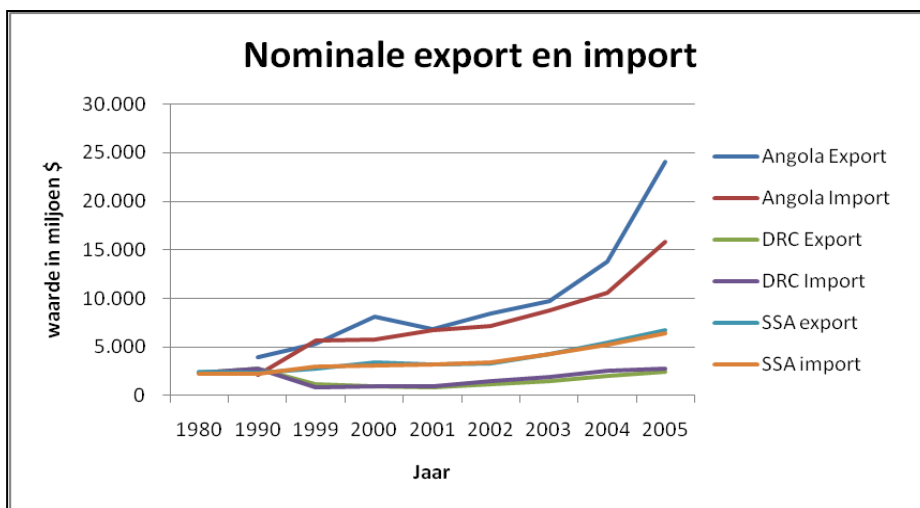

5. Externe contacten

5.1 Export en import

Zoals uit de theorie is gebleken zijn externe contacten in een geglobaliseerde wereld zeer belangrijk voor landen. Import en export kunnen een financiële impuls zijn voor landen maar kunnen ook heel beperkend werken. Ook de aanwezigheid van gewilde grondstoffen kunnen voor een positieve impuls zorgen. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de verschillen tussen Angola en de DRC als het gaat om handel met andere landen. Zo worden de nominale im- en exportcijfers behandeld, wordt gekeken naar de ruilvoet, participatie in handelsblokken en naar het potentiële investeringsklimaat. Het eerste onderdeel van dit hoofdstuk gaat over de nominale cijfers van beide landen. Zoals is te

zien in figuur 5.1 bestaat er een enorm verschil tussen Angola en de DRC. In 1990 kenden beide landen nog een nagenoeg gelijk im- en exportbedrag. De import van de DRC lag toen ongeveer 600 miljoen dollar hoger en de export van Angola ongeveer 1 miljard dollar hoger

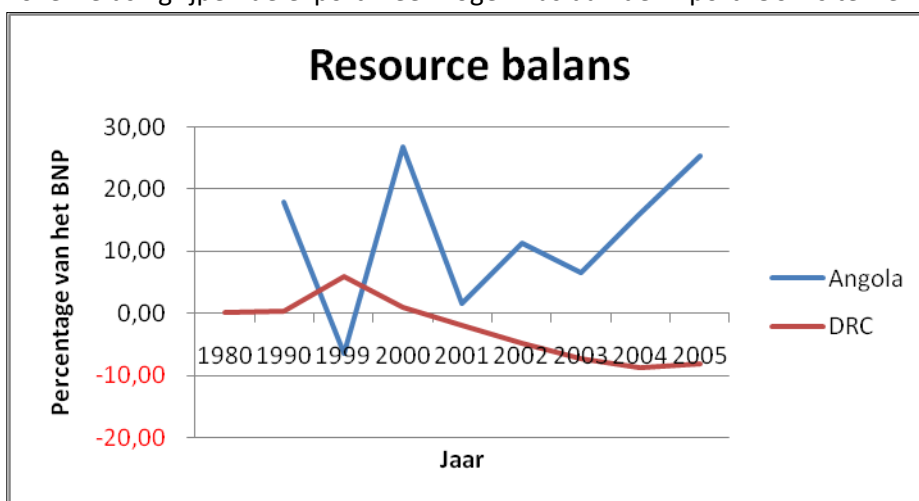

Figuur 5.1 – Nominale export en import (bron: Worldbank 2007 – eigen bewerking)

dan de DRC. Opvallend is dat de

DRC daarna gaat dalen terwijl Angola stijgt. Dit heeft alles te maken met de al eerder genoemde crisis die de historie van de DRC kenmerkt. Het land is door de crisis grotendeels afgesloten van het buitenland, immers, bedrijven durfden hier niet heen te gaan voor investeringen. Ook ging het overheidsbudget in die jaren op aan oorlog voeren. Angola ontwikkelde wel en had in 1999 zelfs een iets hoger importcijfer dan exportcijfer. Dit is op zich geen positieve ontwikkeling maar in de jaren daarna is te zien dat door overheidsingrijpen de export weer hoger was dan de import. Ook is te zien

dat de export harder groeit. Dit heeft te maken met de olievoorraad die het land heeft en waarvan steeds meer wordt aangeboord. 95,8% van Angola's export bestaat namelijk uit olie. In de DRC is dit heel anders. Hier is het belangrijkste exportproduct alle grondstoffen die voortkomen uit de mijnbouw. Het gaat

Figuur 5.2 – resource balans (bron: Worldbank 2007 – eigen bewerking)

hier voornamelijk om diamanten en goud. In hoofdstuk 6 wordt hier verder op in gegaan. In de figuur is ook te zien hoe de gemiddelde cijfers van Sub-Sahara Afrika zijn. Angola zit hier ver boven en de DRC ligt hier juist ver onder.

De resource balans (export – import) van een land zegt over een land of de export hoger is dan de import. Als dit het geval is duidt dit op een gezonde economie. Zoals is te zien in figuur 5.1 en 5.2 is de resource balans van Angola nogal fluctuerend maar ook, op 1999 na, positief. Dit is niet het geval bij de DRC waar de balans vanaf 2000 negatief is en dit ook zo blijft.

5.2 FDI

Im- en export hebben ook veel te maken met FDI ofwel buitenlandse investeringen. Ook hiervoor geldt weer dat de FDI in Angola aanzienlijk hoger is dan in de DRC. Het netto FDI voor Angola is namelijk 1.6 miljard terwijl het FDI in de DRC slechts 550 miljoen bedraagt. Uit een enquête van de Worldbank (2007) is gebleken waarom bedrijven minder snel zouden investeren in Angola of de DRC. Verschillende bedrijven kregen vragen over de reden waarom zij niet investeerden in beide landen. De cijfers in tabel 5.1 duiden op het percentage bedrijven dat een bepaalde reden aangaf.

Reden	Angola	DRC
Beleidsonzekerheid	1.6%	5.3%
Corruptie	12.5%	0.5%
Gebrek aan vertrouwen om eigendomsrecht te behouden	51%	56.5%
Criminaliteit	6.2%	1.8%
Belastingen	3%	9.6%
Financiën	11.6%	14.5%
Vertrouwen elektriciteitsnet	34.5%	45.5%
Klasse van de arbeidsmarkt	1.1%	1%

Tabel 5.1 – Redenen om niet in landen te investeren (bron: Worldbank 2007 – eigen bewerking)

Gemiddeld gezien hebben iets meer bedrijven bezwaar te investeren in de DRC dan in Angola. Daaruit blijkt wel dat de cijfers eigenlijk erg dicht bij elkaar liggen. Op corruptie en criminaliteit scoort Angola slechter. Op alle andere punten de DRC. Een probleem kan liggen in het imago van de DRC. Deze republiek heeft immers een recente historie van oorlog en onrust. Angola komt wat dat betreft iets stabiel over.

5.3 Handelsblokken

Binnen Afrika bestaan twaalf handelsblokken van economische aard waaraan verschillende landen deelnemen. Zoals in tabel 5.2 is te zien is de DRC lid van zes van deze handelsblokken en Angola van drie. Angola is echter wel alleen lid van de drie die het grootste aandeel hebben in de totale handel binnen handelsblokken in Afrika. De DRC is ook lid van deze drie maar heeft er ook voor gekozen lid te worden drie handelsblokken waarbinnen erg weinig verhandeld wordt.

Angola + DRC – Handelsexport binnen blok in miljoenen dollars							
Naam:	Jaar van oprichting	2000	2001	2002	2003	2004	2005
COMESA – Common Market for Eastern and Southern Africa	1994	1653	1819	2031	2436	2849	3330
ECCAS – Economic Community of Central African States	1983	191	203	199	198	238	272
SADC – Southern African Development Community	1992	4282	3771	4316	5377	6384	6384
DRC – Handelsexport binnen blok in miljoenen dollars							
UDEAC – Central African Customs and Economic Union	1964	96	117	134	146	174	198
CEMAC – Economic and Monetary Community Central African States	1994	97	118	136	148	176	201
CEPGL – Economic Community of the Countries of the Great Lakes	1976	10	11	13	15	19	22
Totale handel (alle handelsblokken)		11177	11057	13083	14962	18188	20405

Tabel 5.2 – Handel binnen handelsblok x miljoen \$ (bron: Worldbank 2007 – eigen bewerking)

Als wordt gekeken naar de handelspartners is te zien dat voor beide landen China de grote exportpartner is. Angola's export gaat voor 33% naar China. De export van de DRC zelfs voor 47%. Een belangrijke reden hiervoor kan liggen in het gegeven dat China niet zoveel eisen stelt aan mensenrechten, duurzaamheid etc. Europese landen hebben hier iets meer mee op. Voor de DRC geldt ook nog dat het land waar ze als tweede veel naar exporteren hun oude kolonist is. 15.4% van de export gaat naar België. Dit is voor de DRC dus een belangrijke oude connectie die ze in stand hebben weten te houden. Voor Angola geldt ditzelfde met Portugal niet (The World Factbook, 2009).

5.4 Concluderend

Concluderend kan gesteld worden dat Angola een land is dat meer gebruik maakt van haar omgeving en externe contacten. Haar exportcijfer en importcijfer liggen veel hoger dan dat van de DRC. Dit komt waarschijnlijk voornamelijk door de aanwezigheid van olie waar al jaren vraag naar is en wat een soort aanjager is van de economie. De DRC blijft achter als het gaat om import en export. Op het gebied van vertrouwen van bedrijven in een land ligt de DRC echter al niet ver meer achter. De ontwikkeling over tien jaar zou dus wel veel positiever uit kunnen slaan.

6. Grondstoffen

6.1 Inleiding

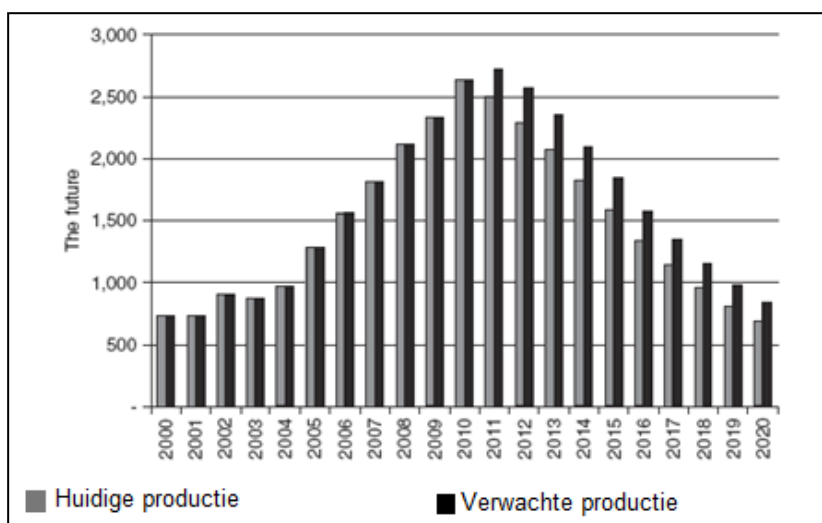
In de inleiding over beide landen werd al aangegeven dat beide economieën leunen op een grote hoeveelheid grondstoffen die kan worden geëxploiteerd en verkocht. Dit levert al een economische impuls en deze kan nog veel groter worden. Angola's grootste exportproduct is ruwe olie. Dit was als aandeel van de totale export van het land 95.6% in 2005. Congo kent een iets ander beeld. Dit land is rijk aan diamanten en metalen die worden gebruikt in computers, magnetrons, televisies etc. De export van diamant was in 2005 42.6% van de totale export. Andere metalen bedroegen 17.2% van de export en tot slot bezitten ook zij een vrij grote olievoorraad die meetelde voor 16.7% van de export. Bij elkaar opgeteld komt dit uit op 76.5% aan export van grondstoffen. Deze cijfers geven wel aan hoe belangrijk deze producten zijn voor beide landen. In dit hoofdstuk zullen deze grondstoffen verder uit worden gelicht.

6.2 Grondstoffen in Angola

Allereerst wordt de situatie van Angola uiteen gezet. Vanaf 1950 wordt in Angola al olie gewonnen. In 1960 kwam het eerste grote bedrijf dat nu Chevron Texaco heet om olie te exploiteren. Als reactie daarop begon de Angolese overheid in 1970 met het oprichten van een nationaal oliebedrijf. Dit resulteerde erin dat in 1973 al olie het belangrijkste exportproduct van Angola was. In 1978 had Sonangol, zoals het staatsoliebedrijf heet, 51% van de aandelen. Nu is Angola een van de grootste ruwe olie aanvoerders in de wereld. De grote bedrijven als Texaco, ExxonMobil, BP, Total, Shell en Agip hebben aandelen in het land. Ook de Chinese oliebedrijven beginnen langzaam binnen te druppelen. Zij kopen zichzelf in door het beloven van de aanleg van wegen, havens of spoorlijnen. De bewezen reserves zijn in de afgelopen tien jaar verviervoudigd tot 8.8 miljard vaten. Men verwacht dat dit nog meer wordt. Angola is na Nigeria de grootste olie-exporteur van Afrika met 1.8 MBD in 2007 wat een groei is van 70% ten opzichte van het jaar 2000.

Om in de toekomst ook nog veel olie te kunnen leveren moet Angola het zoeken in de diepe wateren voor de kust. De boorlocaties op ondiepe plekken dragen nu bij voor 50% van de export. Deze locaties blijven voor de komende tien jaar nog wel rendabel maar daarna zullen de opbrengsten gaan dalen. Het is voor de overheid en bedrijven dus zaak dan al locaties in diepere wateren gereed te hebben. Sinds de ramp op een diepzeeolieplatform van BP in april 2010 reist de vraag of het verstandig is zo diep te boren. Voorlopig is het zo dat de Amerikaanse overheid het in haar wateren verbiedt (op zee, 2010).

Figuur 6.1 geeft aan wat het potentieel voor Angola nog is op basis van huidige kennis. De grijze balken geven aan wat de potentie is als alleen de huidige bronnen worden gebruikt in 'ondiepe' wateren. De zwarte balken laten zien wat de potentie is als ook diepere wateren worden geëxploiteerd. De waarden die bij de balken staan dienen met een miljoen vermenigvuldigd te worden. Opvallend is het kleine verschil tussen de huidige

Figuur 6.1 – Productie van olie (bron: Worldbank mei 2007)

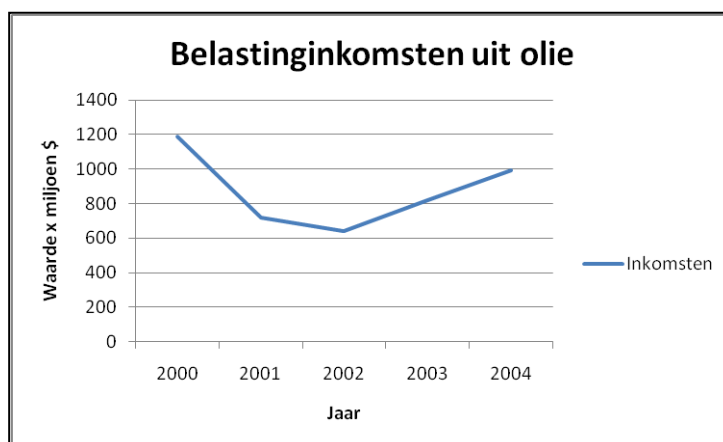
productie en de potentiële productie met de ingebruikneming van de diepere wateren. De vraag is of dit het eerder genoemde risico waard is.

Naast olie kent Angola ook een grote gasvoorraad. Op het moment is er een bewezen voorraad van 1.6 triljoen kubieke meter. Nieuwe ontdekkingen verhogen dit naar verwachting naar 10 triljoen kubieke meter. Op het moment wordt het gas dat nu wordt gevonden afgefakkeld in de lucht. Bedrijven als ChevronTexaco en Sonangol zijn nu bezig een manier te ontwikkelen om dit gas op te slaan en te gebruiken of verkopen (Worldbank, mei 2007).

Al in 1978 is in Angola de 'Petroleum Activiteiten Wet' opgericht. Deze wet is in de loop der jaren wat veranderd maar de kern van de wet is hetzelfde gebleven. Er staat dat de staat alle petroleum mineralenrechten bezit en dat Sonangol, het staatsoliebedrijf, het enige bedrijf is met het recht olie te exploreren en te produceren. Bedrijven die toch olie willen produceren in Angola mogen dit maar alleen in samenwerking met Sonangol waarin het staatsbedrijf een gelijke participant is.

De financiën die voortkomen uit de olie zijn verdeeld over drie spelers binnen Angola. Allereerst het ministerie van financiën. Binnen dit ministerie bestaat de DNI (National Tax Inspectorate) die er zorg voor dragen dat belastingen over de olie worden geheven. Dit DNI is wel sterk afhankelijk van accountants die in het geval van Angola werken voor Deloitte. Naast het ministerie van financiën heeft Angola ook het ministerie van Petroleum. Dit ministerie is verantwoordelijk voor de marktprijs van de olie en gaat hierbij af op prijsinformatie van de participerende bedrijven. De laatste speler is Sonangol, het staatsoliebedrijf. Dit bedrijf heeft meerdere rollen waaronder ook een soort overheidstaken vallen. Allereerst is het bedrijf verantwoordelijk voor de levering van olieproducten voor de interne markt voor gesubsidieerde prijzen. Ten tweede levert het producten onder de kostprijs voor publieke diensten als defensie en zorg. Ten derde is het verantwoordelijk voor de publieke schuld, ten vierde is het een regulator binnen de sector en tot slot doet het de marketing van het overheidsaandeel van de ruwe olie. Sonangol is dus een soort 'manusje van alles' te noemen.

Angola krijgt zoals eerder is gesteld veel geld binnen door belastingen over de olie. De bedragen van 2000 tot en met 2004 zijn in figuur 6.2 te zien. Opvallend is de daling in 2001 en 2002. Dit heeft te maken met de zwakke institutionele kracht van de overheid door een historie van oorlog en de problemen die de 'paradox of the plenty' met zich meebrengen. Deze paradox of the plenty is het resultaat van de aanwezigheid en exploitatie van veel

Figuur 6.2 – Belastinginkomsten uit olie (bron: Worldbank mei 2007)

grondstoffen. Het wordt ook wel de resource curse genoemd en verklaard

waarom landen met een rijke bodem toch vaak in de problemen komen. De oorzaak ligt veelal in het bouwen op de grondstoffen als belangrijkste exportproduct en het beschermen van dit product. Hierdoor is het voor de bedrijven die hierin werkzaam zijn niet nodig te innoveren of te diversifiëren aangezien het geld toch wel binnenkomt. Op een bepaald moment kan elders goedkoper worden geproduceerd met als gevolg een ineenstorting van de markt (Sheppard, Barnes, 2000 hst. 14).

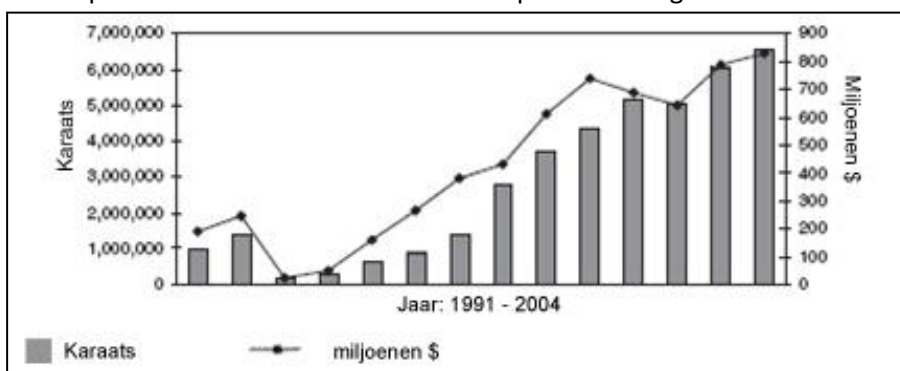
Uit bovenstaande tekst is gebleken dat de oliesector een vrij complexe sector is waarin met name de rol van Sonangol erg omvangrijk en belangrijk is. De sector levert voor erg veel geld op voor de staat Angola. Afhankelijk van de olieprijs die de toekomst brengt kan olie ook voor de toekomst veel geld opleveren. Sonangol heeft verschillende scenario's ontwikkeld waarbij deze olieprijsen worden meegenomen. De verwachting van hen is dat de olieprijsen nog enigszins zullen stijgen met als

gevolg hiervan een zwakke daling. Ondanks deze daling wordt de olievoorraad van Angola voor de komende jaren tussen de 118.597 miljard en de 253.310 miljard dollar geschat.

Naast een rijkdom aan olie zijn in Angola, net als in de DRC, veel diamanten te vinden. De exploitatie hiervan begon al in 1912 maar werd pas echt groot in 1970 toen Angola de grootste producent van diamanten was en ze 2.4 miljoen karaats per jaar produceerden. Kort na het conflict en de onafhankelijkheidsoorlog verloor het deze prominente positie en zakte het af naar de zevende plaats in de wereld terwijl de productie daalde tot 350.000 karaats in 1977. Als gevolg van de onrust en de conflicten in het land bleef de export van diamant fluctueren en kwam er vooral veel illegale handel voor. Deze illegale handel bestaat nog steeds en resulteert in exportcijfers van diamanten die veel hoger zouden kunnen liggen dan ze nu liggen. In de figuur zijn de cijfers te zien tussen 1991 en 2004. Hierin is een sterke stijging te zien. De verwachtingen van de Angolese overheid is dat deze stijging zich doorzet door nieuwe vondsten met als gevolg één miljard inkomsten in 2005.

In 2005 was Angola de vierde producent van diamanten met de potentie de grootste te worden. Voor het BNP geldt dat de export van diamanten voor ongeveer 10% bijdraagt aan het 'niet-olie BNP'. Het aandeel van diamanten in export van niet-olie producten bedraagt 95%.

Figuur 6.3 – Opbrengsten uit diamant (bron: Worldbank mei 2007)

Het land bezit bijna 12% van het totale wereldaanbod (volgens schattingen) en de diamanten hebben een goede kwaliteit. De reserves die er nog zijn bedragen ruim 90 miljoen karaats. Als Angola zelf hiervan meer wil meegenieten dient het wel de problemen van illegale handel onder controle te krijgen.

6.3 Grondstoffen in de DRC

Voor de DRC geldt ook dat de export van ruwe materialen een belangrijk aandeel heeft in de economie. Aan het begin van dit hoofdstuk werd al gesteld dat 76.5% van de export bestaat uit grondstoffen. Al vanaf de koloniale tijd is de mijnsector de belangrijkste sector van de DRC en het droeg voor bijna 80% bij aan de totale export van het land. De inkomsten bedroegen gemiddeld 8% van het BNP. Vanaf de vroege jaren 90 is de productie van mineralen ineengeklapt als gevolg van de burgeroorlog, slecht management van de staatsbedrijven en een daling van de grondstofprijzen. Omdat de industriële sector niet meer goed functioneerde groeide het handmatige werk in de mijnsector enorm. Uit schattingen van de Wereldbank blijkt dat ongeveer 10 miljoen Congolezen direct of indirect afhankelijk zijn van handmatig mijnwerk. Ook dragen deze arbeiders voor 90% bij aan de totale export. Gevolgen hiervan zijn wel dat het mijnwerk erg gevaarlijk en slecht voor de gezondheid is. De verwachting is dat de mijnsector de komende tien jaar enorm zal uitbreiden. Er zijn al een aantal projecten gestart die rond 2012 helemaal moeten draaien. Dit zal de herboorte zijn van de industriële mijnproductie. Dit is op gang gekomen de 'mine law' die in 2002 werd aangenomen. Dankzij deze wet werd het land geopend voor de private sector wat nieuwe impulsen van buitenlandse bedrijven bracht. Deze impulsen kunnen twee tot drie miljard dollar opleveren voor de komende 10 jaar. Dit zou kunnen resulteren in belastingopbrengsten die oplopen tot 400 miljoen dollar wat 40% is van de huidige belastingopbrengsten.

De DRC is rijk aan 1100 mineraalsoorten. In tabel 6.1 staan de belangrijkste opgesomd. Bekende metalen zijn goud en ijzer. Veel andere mineralen worden gebruikt voor de productie van LCD-tv's, accu's, batterijen en telefoons. Hier is in het westen veel vraag naar. Ook biedt het een toekomst voor de DRC omdat deze producten nog naar verwachting nog lange tijd nodig blijven in verband met de ontwikkelingen in de ICT sector en de opkomst van nieuwe economieën.

Diamant	Goud
Olie	Bauxiet
Fosfaat	Ijzer
Koper	Mangaan
Chroom	Nikkel
Kobalt	Uranium
Tantaliet	Cassiteriet
Saffier	Coltan

Tabel 6.1 – Mineralen en metalen in de DRC (bron: Worldbank mei 2008 – eigen bewerking)

Volgens de DRC zijn er nog vele van deze grondstoffen aanwezig voor de komende jaren. Er zijn een drietal scenario's opgesteld waaruit blijkt wat deze grondstoffen op kunnen brengen. Voor dit onderdeel van het hoofdstuk wordt uitgegaan van basisscenario wat het meest sobere beeld biedt.

Op het gebied van diamanten heeft de DRC de grootste bewezen hoeveelheid reserves met 150 miljoen karaats. Dit is 25% van de hoeveelheid op aarde. Volgens het 'United States Geological Survey' (2009) bestaat de kans dat er nog 350 miljoen karaats meer zijn. Als wordt gekeken naar de waarde van de diamanten uit de DRC staan zij pas op de derde plaats achter Rusland en Botswana. Dit heeft te maken met de kwaliteit van de diamanten die in de DRC lager is dan de twee eerder genoemde landen.

In de DRC is ook veel goud te vinden. Exacte getallen zijn niet gegeven omdat er een slecht beeld bestaat van de hoeveelheden. Veel mijnen zijn handwerk en hiervan zijn weinig gegevens te vinden. Van de drie grootste mijnen is bekend dat zij 850 ton goud kunnen leveren. Hier gaat het alleen om geformaliseerde mijnen. Veel mijnwerk wordt handmatig gedaan en weinig wordt geregistreerd. Echte schattingen hiervan zijn dus lastig te maken.

De overheid van de DRC heeft besloten geen gebruiker van de grondstoffen te zijn maar een regulator. Dit lijdt tot een grote verandering. In vroegere jaren werd de grondstoffenmarkt beheerst door publieke ondernemingen. Onder het nieuwe beleid is het mogelijk dat private partijen gaan investeren. Zoals al eerder werd gemeld heeft dit al tot resultaten geleid. Dankzij andere landen die de DRC hierin voor zijn gegaan is geleerd dat het belangrijk is een goed kader te hebben om private partijen te lokken. Daarom probeert de overheid te zorgen voor effectieve handhaving van wetten en regels, strakke belastingafspraken, veel transparantie en aansprakelijkheid van de overheid, bedrijven en de maatschappij.

De DRC gebruikt vele soorten belastingen om inkomsten te verkrijgen uit de mijnsector. Uit onderzoek door de Worldbank (mei 2008) is gebleken dat er 46 verschillende belastingen werden geheven door verschillende autoriteiten. Aangezien de overheid transparanter en effectiever wil gaan werken zou dit versimpeld moeten worden.

Uit onderzoek door de Worldbank (mei 2008) is gebleken dat voor de meeste overheden geldt dat zij 10 a 15% belastingen innen op geëxporteerde grondstoffen. Uit de praktijk in de DRC blijkt echter dat dit percentage nooit wordt gehaald. Katanga is de meest geformaliseerde provincie op het gebied van de mijnsector. Hier werd in 2005 voor 500 miljoen dollar geëxporteerd. Dit resulteerde echter in een belastinginkomen van 26.7 miljoen. Dat is slechts iets meer dan 5%. De overheid van de DRC doet dus duidelijk iets niet goed. Een belangrijke oorzaak hiervoor ligt in de slechte institutionele vaardigheden van het land die zijn voortgekomen uit de burgeroorlog. Wel is het zo dat de inkomsten stijgen. In 2003 bedroegen de belastinginkomsten slechts 16.4 – en in 2004 15.7 miljoen dollar. Ten opzichte van deze jaren zit er voor 2005 dus een sterke groei in. Belangrijk is wel dat deze groei aanblijft. In de DRC bestaat wel de verwachting dat deze inkomsten sterk zullen gaan stijgen. Voor de periode van 2008 tot 2012 moet allereerst de productiewaarde van grondstoffen gaan stijgen. Deze

bedroeg in 2005 ongeveer 2 miljard. Voor de volgende periode zou dit 2.6 miljard moeten zijn en in de periode daarop (2013 – 2017) moet dit 3.8 miljard zijn. Belastinginkomsten zouden dan respectievelijk moeten stijgen van 185 miljoen dollar in 2008 – 2012 naar 619 miljoen in de periode van 2013 tot 2017 (Worldbank, mei 2008). Als deze positieve cijfers daadwerkelijk uitkomen zou dit een grote impuls zijn voor de economie van de DRC.

6.4 Concluderend

Al het bovenstaande samengevat kan gesteld worden dat Angola meer geld verdient dankzij haar grondstoffen dan de DRC. De reden hiervan ligt in de beter geformaliseerde bedrijfsvoering die het land erop na houdt en de implementatie van de mijn- en petroleumwet. Wat betreft de aanwezigheid van grondstoffen zijn beide landen aan elkaar gewaagd. Voor de DRC is het voornamelijk van belang deze beter te benutten. Veel grondstoffen worden nog op illegale wijze gewonnen en verkocht. Het land loopt zo veel inkomsten mis. Dit zou verbeterd moeten worden. Angola is hier een stuk verder in. Zij geven bedrijven de ruimte om te investeren maar duidelijk blijft wie de grondstoffen eigenlijk bezit. Instituties op het gebied van gebruik van grondstoffen zijn dus erg belangrijk.

7. Sociaal economisch

7.1 Inleiding

Dit hoofdstuk zal gaan over sociaal economische zaken als het niveau van het onderwijs, de gezondheidszorg, arbeidsmarktsamenstelling en migratie. Gegevens hierover zeggen veel over de situatie waarin een land verkeert. Dit komt ook sterk terug in de theorieën van Marshall (1920) en Perroux (1950).

Uit het eerste hoofdstuk over economische ontwikkeling werd duidelijk dat de koopkracht van beide landen sterk verschilt. In Angola was dit bedrag bijna twee keer zo groot als in de DRC. Een belangrijke oorzaak hiervoor ligt in de historie van beide landen. De oorlog in de DRC is iets recenter afgelopen dan in Angola met als gevolg dat het land een latere start heeft kunnen maken in haar ontwikkeling. Dit is ook terug te zien in het onderwijs.

7.2 Onderwijs in de DRC

In zijn inauguratie toespraak zei de president van de DRC dat onderwijs een 'major position' inneemt in het proces van de DRC om haar human resources te verbeteren ten einde de economie te verbeteren (Worldbank, maart 2008). De overheid ziet dus in dat goed onderwijs de manier is om individuen te ontwikkelen maar ook politieke instituties te herbouwen, groei te stimuleren en ongelijkheden te equaliseren.

Het onderwijssysteem zoals de DRC dat kent vanaf de kolonialisatie kent een leerplicht van zes jaar voor kinderen tussen de zes en elf. In artikel 43 van de 'new Constitution' (2006) wordt gesteld dat vrij basisonderwijs een recht voor iedereen is. Dit reikt dus verder dan de leerplicht uit de koloniale tijd omdat hiermee wil worden gezegd dat een ieder onderwijs kan ontvangen. Niet alleen hen tussen de zes en elf jaar. Dit artikel sluit ook naadloos aan bij het millennium doel over onderwijs (NCDO, 2000). Het grote probleem zit hem helaas niet in het plan maar in de uitvoering ervan. Iedereen heeft het recht op onderwijs, maar is het praktisch gezien ook mogelijk?

Uit de cijfers van de Worldbank (maart 2008) blijkt dat op het moment (2008) maar 58% van de kinderen onderwijs ontvangt. Dit zijn 7 miljoen kinderen ten opzichte van de 12 miljoen die het zouden moeten zijn. Een derde van de onderwijzers die voor de klas staan is niet officieel geschoold en staan niet ingeschreven bij de SECOPE data base (database voor onderwijzers in de DRC). Gevolg hiervan is dat zij ook niet worden betaald door de overheid.

Hieruit komt voort dat 70% van de primaire en secundaire scholen worden geleid door religieuze groepen en maar 20% valt daadwerkelijk onder de staat. Scholen die niet onder de staat vallen kunnen ook niet worden getoetst op hun kwaliteit. Hierdoor reist de vraag of het onderwijs op deze 70% wel voldoet aan de eisen zoals de overheid deze stelt.

Het is voor de DRC een complexe uitdaging om iedereen onderwijs te geven. De huidige resources schieten tekort. De overheid kan het niet financieren doordat ze weinig belastinginkomsten heeft en tegelijk andere kostenposten als defensie erg belangrijk vindt. Externe contacten in de vorm van hulporganisaties of buitenlandse overheden dragen ook niet genoeg bij. Ook al zouden de financiën wel rond zijn, het huidige systeem kan geen geschikte verplaatsing van resources verstrekken en daadwerkelijk goed onderwijs leveren. Hiervoor zijn enkele redenen:

- Allereerst is het aantal onderwijzers te klein en is hun geografische verspreiding slecht. Het is niet dekkend voor het land.
- Ten tweede kent de DRC het probleem dat overheidsuitgaven door een heel lange keten van overheidsbemoediging gaan waardoor geld verdwijnt en besluitvorming op trage bureaucratische wijze geschiedt.
- Ten derde heeft de geschiedenis van het moeilijke leven en slechte overheid gezorgd voor een klimaat van corruptie. Het is niet mogelijk een bedrag dat uit de staatskas wordt gehaald te volgen naar zijn uiteindelijke bestemming. Hierdoor ontstaan meer problemen dan

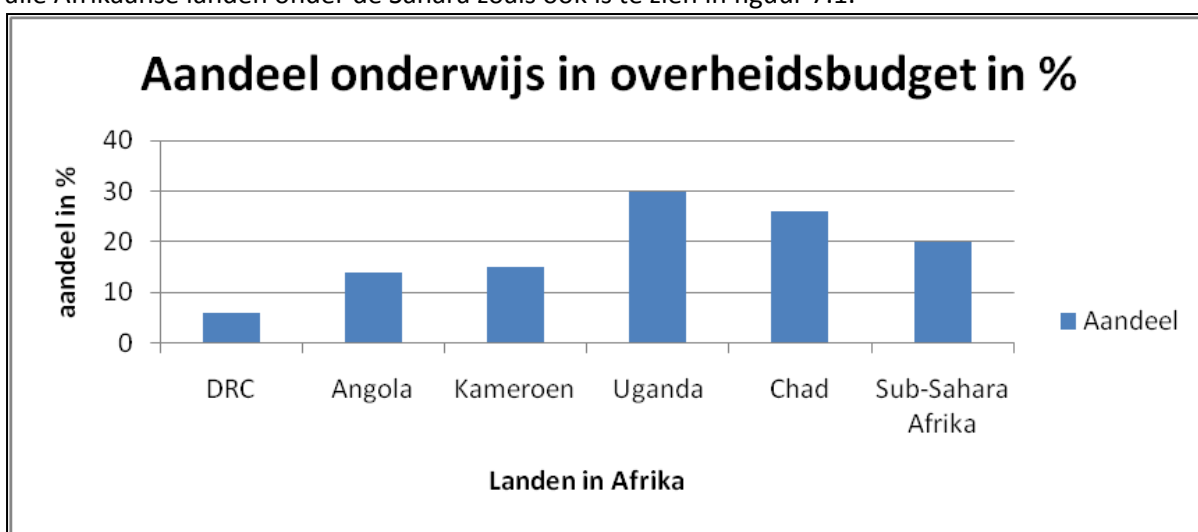
oplossingen. Het verschil met het vorige punt is dat het bij corruptie gaat om moedwillige diefstal.

- Het laatste probleem ligt bij de leerlingen zelf. De kinderen die scholing nodig hebben, hebben vaak grotere problemen dan het gemiddelde kind. Velen hebben een historie als kindsoldaat, leven als straatkind of zijn wees.

Het financiële probleem wordt wel enigszins opgelost door bijdragen van ouders aan het onderwijssysteem. Het systeem is daardoor nu echter ook afhankelijk van deze private betalingen waardoor eigenlijk alleen de rijken naar school kunnen en de armen dus geen onderwijs krijgen.

Ondanks het politieke probleem, de ineenstorting van overheidsinkomsten en de economische recessie waarin de DRC leeft, breidt het onderwijs zich wel uit. Het blijkt dat er recentelijk een toename is in scholen op zowel basisniveau alsook vervolg- en hoger onderwijs. Hieruit blijkt dat de overheid inziet dat er een tekort aan onderwijsinstellingen is en hier iets aan wil veranderen.

Ondanks het steeds betere aanbod is het budget dat de DRC voor onderwijs heeft nog het laagst van alle Afrikaanse landen onder de Sahara zoals ook is te zien in figuur 7.1.

Figuur 7.1 – Aandeel onderwijs in overheidsbudget (bron: Worldbank mei 2007 – eigen bewerking)

Samengevat kan gesteld worden dat de overheid de educatie van de DRC graag op een hoger peil wil brengen en dat de vraag naar onderwijs en goed onderwijs zeker aanwezig is. De reden dat er in praktijk niets gebeurt, is dat er te weinig budget is om daadwerkelijke verbeteringen door te voeren. Ook als het geld er wel is, is het nog maar de vraag of het op de goede plaats terecht komt.

7.3 Onderwijs in Angola

Volgens UNESCO (2008) is het zo dat de geletterdheid van de bevolking boven de 15 jaar in de DRC 66.6% bedraagt. In Angola is dit cijfer iets hoger, namelijk 69.6%. In het vervolg van dit hoofdstuk wordt gekeken waarom dit zo is.

Angola kent wat betreft onderwijs bijna gelijke problemen als de DRC. Ook in Angola is het zo dat onderwijs voor iedereen bedoeld is maar in de praktijk slechts voor de rijken toegankelijk is. Veel gezinnen kunnen de kosten niet opbrengen waardoor kinderen niet, of pas op latere leeftijd naar school gaan. Uit onderzoek van UNICEF (Worldbank maart 2008) is gebleken dat van het armste kwantiel slechts 35% scholing ontvangt. Van het rijkste kwantiel is dit ruim het dubbele met 77%. Ook de geletterdheid verschilt sterk tussen armen en rijken. Is dit bij de armen 62% dan is dit bij de rijken 95%. Opvallend is ook nog het verschil tussen mannen en vrouwen. In het arme kwantiel is dit met name overduidelijk aanwezig. Van de mannen is 62% geletterd terwijl van de vrouwen dit maar 27% is. Ook is de spreiding van scholen door het land zodanig dat jonge kinderen niet naar school kunnen omdat ze op deze leeftijd nog niet zo ver kunnen lopen als wenselijk is. Vele kinderen starten

soms wel twee jaar te laat of helemaal niet aan school. Slechts 44% van de kinderen uit ruraal gebied die in de klassen 1 t/m 4 zouden moeten zitten zijn daadwerkelijk aanwezig. In de stad ligt dit cijfer met 60% iets hoger. Een gevolg hiervan is dat deelname aan de basisschool maar 56% is. Ook is het zo dat veel van deze leerlingen voortijdig uitvallen door een gebrek aan geld of andere oorzaken. Ongeveer 33% van de bevolking kan niet lezen of schrijven. Dit is echter een gemiddelde. In rurale gebieden stijgen deze cijfers tot wel 50%.

Ook Angola kent een gewelddadig verleden waardoor kinderen en jongvolwassenen die in die tijd zijn opgegroeid vaak problemen hebben. Velen van hen hebben haast geen scholing gehad waardoor kansen op de arbeidsmarkt sterk slinken. Sommigen belanden als gevolg daarvan in de criminaliteit. Van de kinderen die nu leven en die naar school horen te gaan blijkt, naar schatting, dat 30% ook werkt. Het gaat hier om kinderen tussen de 5 en 14 jaar. Families doen dit vaak om hun levensomstandigheden te verbeteren. Veel van deze kinderen werken binnenshuis zodat de vrouw des huizes buitenshuis kan werken. Ondanks dat zijn er ook veel die buitenshuis werken.

Aan het begin van dit hoofdstuk werd al gesteld dat de DRC het kleinste budget had voor onderwijs, namelijk slechts 6% van haar overheidsbudget. Het cijfer van Angola ligt met 14% ruim twee keer zo hoog maar nog steeds onder het gemiddelde van de Afrikaanse landen onder de Sahara. Dit heeft met name te maken met de andere posten die de overheid erg belangrijk vindt. Angola heeft er voor gekozen 40% van haar budget in defensie te stoppen. Hierdoor ontstaat al snel een limiet op belangrijke posten als gezondheidszorg, infrastructuur en educatie. De reden van de Angolese overheid om zoveel geld in defensie te stoppen zijn de veiligheidsproblemen in de noordelijke provincies (Worldbank, mei 2007).

Samengevat kent Angola dezelfde problemen als de DRC. Angola probeert haar problemen echter sneller op te lossen door meer geld te reserveren voor de post educatie. Dit is ook mogelijk omdat Angola meer geld te besteden heeft dan de DRC. Het lijkt hier dus niet op een eerlijke strijd.

7.4 Gezondheidszorg

Een andere indicator die over een land kan zeggen waar het staat is de status van de gezondheidszorg en de gevolgen die zich met dit meebrengt. Demografische cijfers komen als gevolg van een goede gezondheidszorg direct om de hoek kijken. In dit hoofdstuk zullen Angola en de DRC weer tegenover elkaar worden gezet om te zien welk land er het beste voor staat.

In tabel 7.1 zijn de verschillen tussen de DRC en Angola goed te zien. Opvallend is dat het armste land de meest positieve cijfers heeft. Met name de sterftcijfers, kindersterfte en de levensverwachting verschillen sterk van elkaar. Op het gebied van bevolkingsopbouw zijn de landen grotendeels gelijk. De cijfers over mensen met HIV zijn lastig te verifiëren. Een groot aandeel van de bevolking is niet geregistreerd of weet zelf niet dat het HIV besmet is. Angola komt hier veel positiever uit naar voren maar het is niet duidelijk te zeggen of dit ook echt zo is.

Indicatoren	DRC	Angola
Leeftijdsoopbouw		
0 – 14 jaar	46.7%	43.4%
15 – 64 jaar	50.8%	53.9%
65 +	2.5%	2.7%
Gemiddelde leeftijd	16.7	18
Geboortecijfer / 1000	42.3	43.3
Sterftecijfer / 1000	11.4	23.7
Kindersterfte / 1000 (onder 5)	79	178
Levensverwachting	54.7	38.5
Mensen met HIV (geregistreerd)	1.100.000	190.000

Tabel 7.1 – Indicatoren gezondheidszorg Angola en DRC (Bron: the worldfactbook, 2009)

Samengevat kan over gezondheidstoestand worden gesteld dat deze in de DRC iets beter is dan in Angola. Dit resulteert in positievere cijfers op het gebied van levensverwachting, kindersterfte etc. Dit is een bijzondere uitslag aangezien Angola op eigenlijk alle fronten beter scoort. Een verklaring voor deze onverwachte uitkomst heb ik niet kunnen vinden. Wel is het zo dat verschillende bronnen dezelfde uitkomsten laten zien over de cijfers uit tabel 7.1.

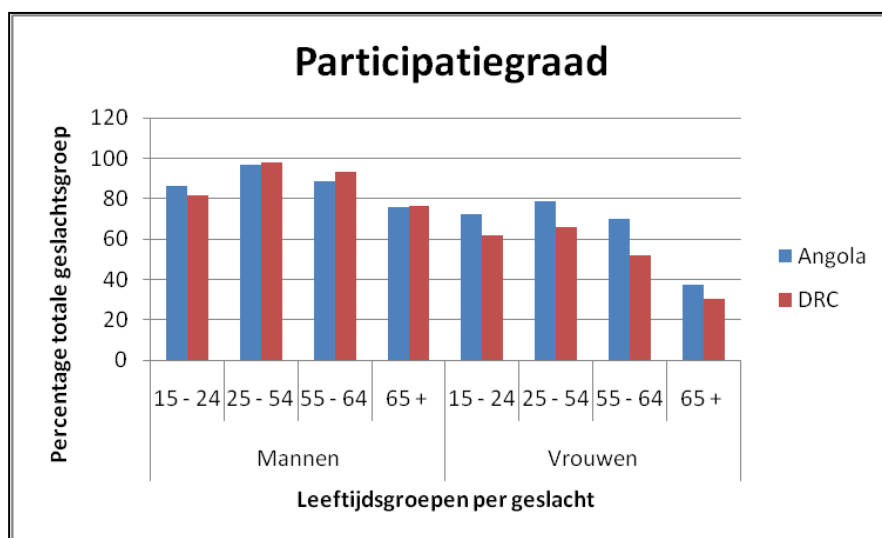
De overheidsuitgaven als percentage van het BNP liggen in Angola met 5% wel 1% hoger dan in de DRC. Ook is het zo dat de Angolese bevolking per jaar gemiddeld 61 dollar uitgeeft aan zorg terwijl de bevolking van de DRC per jaar slechts 11 dollar uitgeeft. Dit kan erop duiden dat de Angolese overheid eraan werkt haar zorgsysteem te verbeteren.

Een probleem dat beide landen kennen is de slechte geografische spreiding van ziekenhuizen en doktoren. In en rond de grote steden is het vrij goed mogelijk een arts te vinden. Eenmaal in het rurale gebied zijn de afstanden die afgelegd moeten worden vaak erg groot. Dit probleem verergerd door de slechte mobiliteit die de bevolking van beide landen heeft. Goede verharde wegen zijn amper aanwezig en de bevolking is vaak afhankelijk van het schaarse openbaar vervoer.

7.5 De arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt in beide landen verschilt sterk van elkaar. Zo heeft Angola een beroepsbevolking van 6.9 miljoen en de DRC een beroepsbevolking van 23 miljoen. De participatiegraad ligt in beide landen nagenoeg gelijk. Voor Angola geldt een participatiegraad van 81.3% en voor de DRC 75.8%. Het gemiddelde van Afrika onder de Sahara ligt daar tussen met een cijfer van 73.9%. Als dit wordt opgedeeld in cohorten en het verschil mannen vrouwen valt wel een groot onderscheid op. Dit is in figuur 7.2 te zien.

De participatie van vrouwen in Angola ligt veel hoger dan in de DRC. Vanaf jonge leeftijd ligt de participatie van vrouwen in Angola 10% hoger dan in de DRC. Bij de mannen is het juist andersom. In de twee middencohorten ligt de

Figuur 7.2 – Participatiegraad (bron: Worldbank 2007 – eigen bewerking)

participatie van mannen in de DRC iets hoger dan in Angola. Op oudere leeftijd zijn de cijfers gelijk. Redenen hiervoor kunnen liggen in de cultuur van de landen en de religieuze achtergrond. Voor de DRC geldt in ieder geval dat de mensenrechten van vrouwen erg in het geding komen. De 'United Nations Committee on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women' sprak in 2006 al haar zorg uit voor de naoorlogse transitie periode van het land. In Oost Congo in het bijzonder worden de mensenrechten ernstig geschonden. Vrouwen worden veelal verkracht of mishandeld. Ook zijn ze vaak als slaaf gebruikt voor soldaten. Veel van hen die bevrijd zijn, zijn zodanig beschadigd dat zij zelfmoord willen plegen. Veel mensen in de Congolese samenleving zijn vrouwenmishandeling als normaal gaan zien. In Angola lijkt dit niet het geval te zijn. Daar zijn vrouwen gelijk aan mannen en participeren de vrouwen dus ook meer op de arbeidsmarkt.

7.6 ICT

Op het gebied van ICT is Angola ook wat verder ontwikkeld dan de DRC. Uit tabel 7.2 is af te lezen dat op Angola op alle vier de gebieden voorloopt. De DRC heeft wel 2.6 miljoen meer mobiele telefoons maar als dit als per 1000 inwoners wordt bekeken blijkt dat de cijfers voor Angola veel hoger liggen.

(Cijfers uit 2007 tenzij anders vermeld)	Angola	DRC
Telefoonlijnen	114.300	37.300
Mobiele telefoons	6.7 miljoen	9.3 miljoen
Mob. Tel per 1000 inw.	520	140
TV zenders	6 (2000)	4 (2001)
Internetgebruikers	550.000	290.000

Tabel 7.2 – ICT in Angola en DRC (bron: Worldbank 2007)

7.7 Migratie

Tot slot van dit hoofdstuk over sociaal economische factoren zal migratie worden behandeld. Hierin valt op dat de netto migratie van Angola + 145.000 per jaar is terwijl dit cijfer voor de DRC -321.000 is (Worldfactbook 2009). Deze cijfers willen zeggen dat de emigratie van de DRC veel hoger ligt dan de immigratie. Voor Angola is dit andersom. Een reden hiervoor ligt wellicht in de levenskwaliteit in de DRC. Het land kent nog steeds veel onrust en geweld. Hierdoor is het voor sommigen beter te vluchten dan te blijven.

7.8 Concluderend

Concluderend kan gesteld worden dat de koopkracht van Angola aanzienlijk beter is dan die van de DRC. Dit slaat terug op het gebied van onderwijs. Dit is in beide landen nog verre van optimaal maar Angola lijkt voor te lopen. Op het gebied van gezondheidszorg hebben beide landen te kampen met gelijke problemen. De cijfers echter die gaan over de gezondheidstoestand zijn in de DRC echter veel positiever wat opvallend genoemd kan worden. Wat betreft de arbeidsmarkt en de participatie van vrouwen in de samenleving loopt Angola voor. Vrouwen worden in de DRC zelfs zwaar onderdrukt. Tot slot kan over migratie gezegd worden dat het migratiesaldo in Angola positief, en in de DRC negatief is. Dit duidt op een betere levensstandaard aangezien mensen schijnbaar liever het land ingaan dan uitgaan. Voor de DRC geldt het tegenovergestelde.

8. Instituties

In het theoretisch kader werd al aangegeven dat instituties het meest invloed hebben op economische ontwikkelingen. Dit komt in het bijzonder omdat ze niet alleen direct invloed hebben op economische ontwikkeling maar ook op de factoren die invloed hebben. Instituties hebben zogezegd een directe en een indirecte invloed op economische ontwikkeling. Zie hiervoor ook figuur 2.1.

8.1 DRC

Over de DRC is in voorgaande hoofdstukken al gesteld dat de overheidsinvloed niet altijd positieve gevolgen meebrengt. Veel geld dat vanuit de staatskas naar een bepaald project moet worden gedirigeerd komt daar bijvoorbeeld niet aan omdat het geld over vele schijven gaat. Ook verdwijnt er vaak moettwillig geld. Het eerste onderwerp dat daarom zal worden behandeld is corruptie.

Volgens Transparency International (2009) zijn zowel Angola als de DRC niet erg betrouwbare landen. In deze index krijgen alle landen een score tussen de 1 en de 10. Nederland staat, ter vergelijking, op een zesde plaats met als cijfer een 8.9. Angola en de DRC delen de 162e plaats met een 1.9. Er lijkt dus weinig verschil te zijn tussen deze twee landen als het om corruptie gaat. Toch hebben beide landen wel een ander imago. Uit de Africa Development Indicators (Worldbank 2007) blijkt dat Angola toch iets populairder is om een bedrijf te vestigen. Dit is in tabel 8.1 te zien.

Beperkingen voor bedrijven om te investeren (% van firma's)				
	FDI x miljoen	Corruptie	Beleidsonzekerheid	Gebrek vertrouwen eigendomsrecht
Angola	16390	12.5	1.6	51
DRC	5510	0.5	5.3	56.5

Tabel 8.1 – beperkingen voor bedrijven om te investeren (bron: Worldbank 2007)

Allereerst is in de tabel te zien dat het verschil in buitenlandse investeringen erg groot is. Dit bedrag is in Angola drie keer zo hoog als in de DRC. Wat betreft corruptie blijkt dat de bedrijven die meededen aan dit onderzoek meer vertrouwen hebben in de DRC dan in Angola. Ondanks dat geven zij ook aan dat de beleidsonzekerheid en het gebrek aan vertrouwen in het eigendomsrecht beter is in Angola. Tabel 8.1 geeft dus geen eenduidig beeld. Belangrijkste voor de economie is echter het FDI-cijfer en dit is in Angola het hoogst.

Als overheden met goede bedoelingen een land regeren kunnen zij grote positieve invloed hebben op de economische ontwikkeling van een land. De DRC heeft jarenlang een overheid gehad die alleen maar investeerde in defensie. Als gevolg daarvan bleven investeringen in onder andere onderwijs, zorg en infrastructuur uit. Sinds Joseph Kabila heeft gezorgd voor een 'stabiele' democratie gaat het langzaam beter met de DRC. In het vervolg van dit hoofdstuk zal uiteen worden gezet wat de DRC doet om haar economie direct of indirect te verbeteren.

In de tijd van Mobutu en Kabila Sr. was het een ingewikkeld proces om geld vanuit de staatskas naar een bepaald project te krijgen. Dit geld ging dan via vele schijven richting het project maar meestal was het geld al verdwenen voor het daar aan kwam. Tegenwoordig is dit proces geautomatiseerd maar nog steeds niet perfect. De afgesproken procedures worden vaak niet uitgevoerd met als gevolg trage of helemaal geen betaling van diensten of producten. Dit brengt met zich mee dat bedrijven die diensten leveren aan de overheid willen dat de overheid vooruit betaalt.

Dit probleem is goed oplosbaar door te zorgen dat de mensen die betrokken zijn in dit proces meer motivatie hebben de afgesproken procedures te volgen. Van belang is dus dat zij inzien waarom deze procedures worden gevolgd of dat zij extra beloond worden. Dit zal tijd kosten en daarom moeten in het bijzonder internationale partners geduld hebben als zij iets in de DRC willen ondernemen.

Van het geld dat binnenkomt in de DRC bestaat een groot deel uit grondstofinkomsten en een kleiner deel uit belastingen. Opvallend is dat de belastinginkomsten van de DRC bijna het laagst in de wereld zijn zoals ook in figuur 8.1 is te zien.

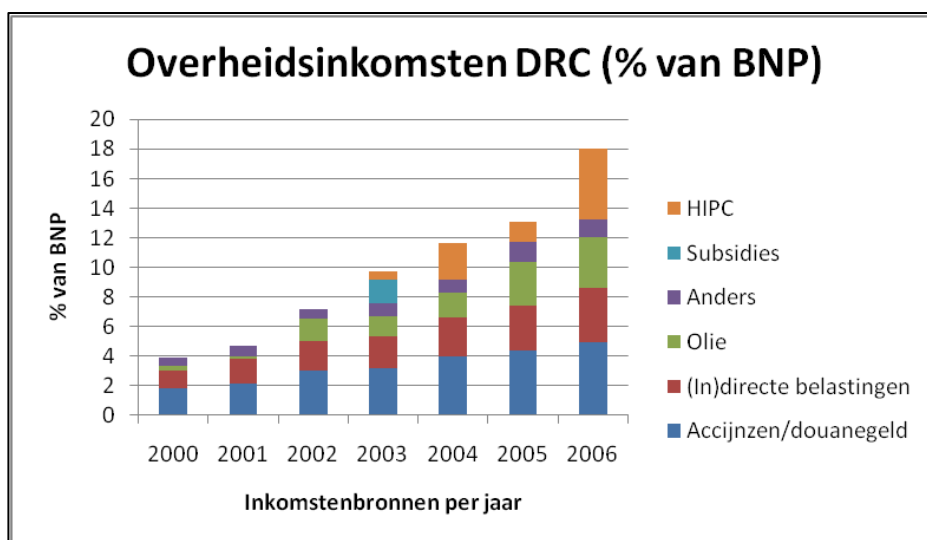
Het gemiddelde belastinginkomen als aandeel van het BNP in

Afrika onder de Sahara ligt op 23%. In de DRC

bedraagt dit slechts 10% in 2004. Volgens de Wereldbank (maart 2008) is dit aandeel in 2006 gestegen naar 13% zoals ook in figuur 8.2 is te zien. Dit lijkt mooi maar deze stijging is direct te verbinden aan het stijgen van de olieprijs. De belastinginkomsten vanuit de oliesector bedroegen in dat jaar ruim een kwart van de totale belastinginkomsten.

Ondanks de belangrijke invloed van olie is in figuur 8.2 ook goed te zien dat er in iedere bron van inkomsten een stijgende lijn zit. De afhankelijkheid van grondstoffen is groot

Figuur 8.2 – overheidsinkomsten DRC (bron: Wereldbank maart 2008 – eigen bewerking)

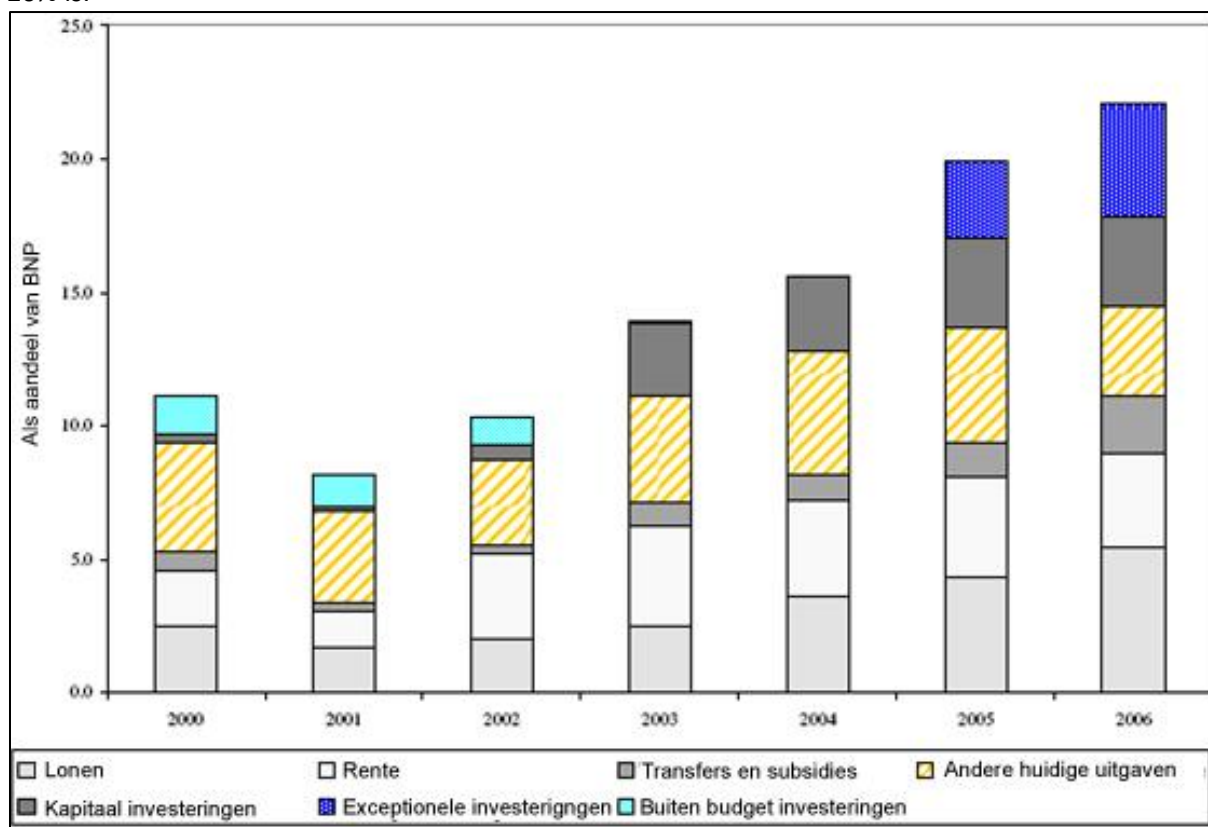
maar ook de directe belastingen bedragen inmiddels een groot deel van de overheidsinkomsten. In de figuur is ook een post HIPC opgenomen. Het gaat hier om hulp aan de 'Heavily Indebted Poor Countries'. Het IMF (Internationaal Monetair Fonds) heeft besloten deze landen een deel van hun schulden kwijt te schelden. Het doel hierachter is dat landen door schuldenverlichting een meer hanteerbare schuldenlast krijgen. Hierdoor krijgen landen meer kans zich te richten op fundamentele herstructureringen in eigen land dan het afbetalen van de schuldenlast. De kwijtschelding wordt door het IMF als onderdeel van de armoedebestrijding gezien.

De fiscale inkomsten vanuit de mijnsector zijn laag vergeleken met het potentieel. De DRC heeft Afrika's grootste hoeveelheden koper, kobalt en coltan en is verder erg rijk aan diamanten en olie. De aanwezigheid van deze grondstoffen heeft echter nog niet geleid tot een betere levensstandaard voor de bevolking. Het tegenovergestelde is eerder juist. Het levert veel geweld en strijd op. Dankzij deze conflicten, die zich voornamelijk in de crisistijd afspeelden is de mijnsector ingestort. Midden 1980 droeg het nog bij voor 25% van het BNP. In 2002 was dit nog maar 0.18%. Inmiddels is, dankzij de stabiliteit in het grootste deel van het land, de groei er weer in gekomen en is het aandeel 11% in

2006. De overheid is zich bewust van de belangrijke taak van de mijnsector om groei te creëren in het land. In 2002 is daarom de 'Mijncode' geherstructureerd om meer private investeerders te krijgen in de mijnsector. Als gevolg hiervan steeg het FDI. De staatsmijnen, genaamd GECAMINES, worden ook gemoderniseerd en de overheid verwacht een inkomstengroei in de komende 5 a 10 jaar.

Net bleek dat de DRC de laagste belastinginkomsten heeft van Afrika onder de Sahara. Bij de overheidsuitgaven bestaat hetzelfde beeld. De overheidsuitgaven als percentage van het BNP lagen 9 procent punten lager dan het gemiddelde. Deze lage overheidsuitgaven zijn te verklaren door de lage inkomsten en de weinige buitenlandse hulp die maar 12% bedraagt terwijl het gemiddelde in SSA 20% is.

Figuur 8.3 – overheidsuitgaven DRC (bron: Worldbank maart 2008)

In figuur 8.3 is te zien dat de uitgaven vanaf 2001 zijn gaan stijgen zoals ook de overheidsinkomsten dat deden. In 2006 bedragen ze al meer dan 20%. Ook is te zien waar deze uitgaven ongeveer heen gaan waarbij opmerkelijk is dat de buiten budget investeringen van de eerste drie tot het verleden behoren. Aannemelijk is dat de buiten budget investeringen veroorzaakt werden door de extra kosten die de burgeroorlog met zich mee bracht. Dat deze post nu verdwenen is wil zeggen dat de overheid haar kosten en inkomsten beter beheerst en dat het land aanzienlijk stabiel en rustiger is dan voorheen.

In tabel 8.2 worden de percentages van figuur 8.2 nominaal gemaakt. In deze tabel is het verschil te zien in geplande uitgaven en uiteindelijke uitgaven in de DRC. Opvallend is dat de geplande uitgaven bij alle drie de jaren hoger waren dan de uiteindelijk uitgevoerde uitgaven. Dit heeft te maken met de trage financiering van projecten die door buitenlandse overheden of bedrijven worden uitgevoerd. De financiering is traag omdat andere landen weinig vertrouwen hebben in de veiligheid en het financiële systeem. Voor de overheid van de DRC is het dus moeilijk de buitenlandse inkomsten te voorspellen. Dit is eigenlijk ook de enige reden waarom de geplande uitgaven hoger zijn dan de uiteindelijke uitgaven. De posten die het land in eigen hand heeft worden veelal zelfs overschreden.

	2004	2005	2006
	Geplande uitgaven in miljoenen Congolese Franken		
Totale uitgaven	461.511	747.188	879.136
Lopende uitgaven	205.880	308.534	413.414
Lonen	88.674	123.963	180.147
Belangen	20.401	69.681	92.392
Subsidies	14.225	15.895	28.221
Andere lopende uitgaven	82.580	95.995	112.655
Kapitaal uitgaven	179.152	233.607	240.652
Buitenlands gefinancierd	171.451	217.267	221.041
Binnenlands gefinancierd	7.701	16.340	19.611
	Uitgaven in miljoenen Congolese Franken		
Totale uitgaven	330.471	528.946	726.012
Lopende uitgaven	254.041	330.011	517.131
Lonen	92.662	142.003	188.995
Belangen	38.988	33.206	104.918
Subsidies	15.071	22.158	46.260
Andere lopende uitgaven	108.267	132.645	176.100
Kapitaal uitgaven	59.848	111.972	118.645
Buitenlands gefinancierd	48.081	79.659	84.312
Binnenlands gefinancierd	11.767	32.313	34.333
<i>* 1 euro is 1200 CF (7 april 2010)</i>			

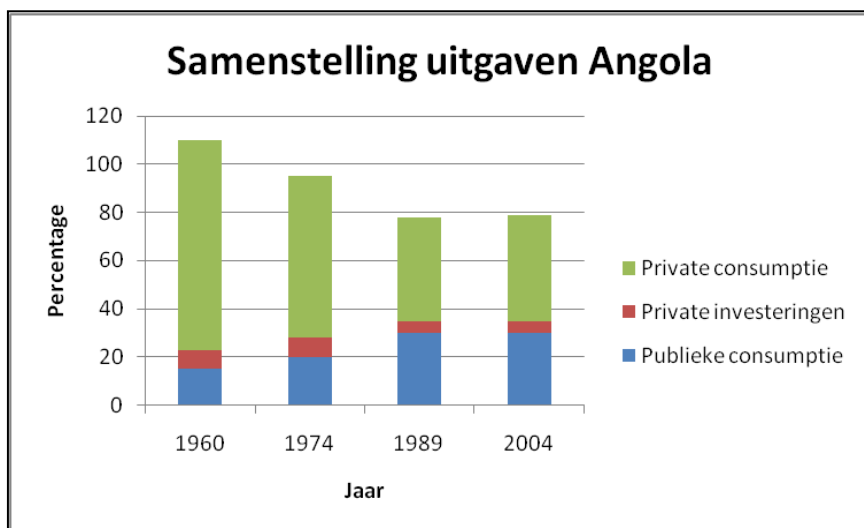
Tabel 8.2 – geplande en uitgevoerde uitgaven van de DRC (bron: Worldbank maart 2008)

Wat betreft de DRC kan gesteld worden dat er een langzame groei bestaat in de organisatie als ook de financiën van de overheid. De inkomsten door belastingen zijn nog laag maar de overheid heeft er vertrouwen in deze te verhogen door meer gebruik te maken van de mijnsector. Verbeteringen zouden op een termijn van vijf à tien jaar op moeten gaan treden. Wat betreft de uitgaven kan de overheid niet zo veel meer doen dan dat de inkomsten toelaten. Duidelijk is dat bepaalde posten nog omlaag moeten om zo meer geld te hebben voor educatie en zorg. Een andere oplossing ligt in het heffen van meer belastingen. Voor verandering is echter geduld nodig omdat een land dat net uit een crisis komt tijd nodig heeft alles op een juiste manier functionerend te krijgen.

8.2 Angola

Uit het hoofdstuk over economische ontwikkeling is gebleken dat Angola op economisch gebied meer ontwikkeld is dan de DRC. Ook is duidelijk geworden dat Angola economisch sneller groeit dan de DRC. Er is op het gebied van corruptie echter geen echt verschil ontdekt. Dit deel van het hoofdstuk over instituties zal gaan over de Angolese overheid.

Angola was voor haar onafhankelijkheid een vrij sterk geprivatiseerd land. De totale overheidsconsumptie bedroeg minder dan 20% zoals ook is te zien in figuur 8.4. In 1974 ging de overheidsconsumptie sterk omhoog als gevolg van de onafhankelijkheid. In 2004 was de publieke consumptie ruim 28% terwijl private consumptie nog maar 44% bedroeg. De economie is dus veranderd van een markteconomie naar een overheidsgestuurde economie. Deze verandering is in 1974 begonnen en werd in grote mate bereikt door een prijscontrolesysteem op bepaalde goederen, maximale prijshoogten voor bepaalde producten en gegarandeerde minimum prijzen voor agrarische producten. De 'natuurlijke' prijsmechanismen werden dus ruw verstoord. De overheid ging in deze tijd ook sterk centraliseren en controleerde haar economie vanuit het 'Nationale Planning Kantoor'. Door de prijscontrole werd de marktwerking ernstig verstoord met als gevolg grote gaten tussen vraag en aanbod op de Angolese markt. Angolese overheidsuitgaven als aandeel van het BNP zijn ongeveer het hoogst van heel Afrika. Als resultaat van de overheidsinvloed ontstond hoge inflatie, instabiliteit en kwetsbaarheid ten opzichte van externe schokken als de fluctuatie van de olieprijs.

Figuur 8.4 – Samenstelling uitgaven Angola (bron: Worldbank mei 2007 –eigen bewerking)

Om dit tegen te gaan ontwikkelde de Angolese overheid vele stabilisatieprogramma's. Zoals in het hoofdstuk over economische ontwikkeling al werd gesteld ontwikkelden zij 12 macro-economische programma's in een periode van tien jaar. Angola heeft tot 1997 met enorme inflatieproblemen te kampen gehad. De reden hiervoor is dat de inkomsten van de overheid in sterke mate

afhankelijk zijn van de oliesector en dus de altijd fluctuerende olieprijs. Dit is tot nog toe niet veranderd. Toch is de inflatie sterk verminderd zoals ook is te zien in figuur 4.2. Dit heeft te maken met de overheid die weigerde geld bij te drukken en de implementatie van het Nova Vida plan in 1997.

Het economisch aanzicht van Angola is veranderd sinds de vredesovereenkomst in 2002. Dankzij het einde van het economisch conflict is de landbouwsector weer vooruit gegaan en ook de niet-olie economie is aan het herstellen. Dit is ook te merken aan de overheidsinkomsten door belastingen. Deze zullen op ongeveer 38% van het BNP blijven in 2007. De overheidsuitgaven zullen naar verwachting dalen van 38.5% naar 35.7% in 2005. Om duurzaam te blijven op fiscaal gebied kiest de overheid ervoor om haar uitgaven geleidelijk te laten slinken. Dit is realistisch en goed uit te voeren omdat het echte BNP in 2005 met ongeveer 20% is gegroeid. Ook in 2006 en 2007 was er een gemiddelde BNP groei van 24%. Dit is nog steeds grotendeels te danken aan de oliesector. Daar zit het risico voor de ontwikkeling van de economie in Angola. Als de olieprijs ineens inzakken, zakt het BNP van Angola net zo hard mee. De overheid herkent dit probleem en doet hard zijn best hier iets aan te doen. Op het moment zijn de overheidsinkomsten vanuit olie nog enorm. In de toekomst zal dit echter sterk naar beneden gaan doordat de olie opraakt en andere brandstofsoorten zullen worden gebruikt. De Angolese overheid probeert daarom minder afhankelijk te worden van de oliemarkt. Dit wordt gedaan door het stimuleren van diversificatie. Dit kan door subsidies en hulp bij zaken als irrigatie, omscholing, landbouwonderzoek en het verbinden van het achterland met de kust.

Jaar	Angola	DRC
2000	25.5	5
2005	40.7	16.5
2006	46.4	20.7
2007	45.1	17.5
2008 (verwacht)	47.2	15.5
2009(schatting)	36.8	14.2
2010(schatting)	36.2	13.1

Tabel 8.3 – overheidsuitgaven beide landen (bron: Worldbank mei 2007)

In tabel 8.3 is te zien wat de overheidsuitgaven per jaar zijn als aandeel van het BNP. Deze cijfers van Angola zijn een stuk hoger dan die van de DRC. Voor de toekomst wordt voor beide landen laag ingezet met een daling van de inkomsten. Toch blijven de cijfers van Angola ruim het dubbele van die van de DRC. Het BNP van Angola is, zoals bleek uit het hoofdstuk over economische ontwikkeling,

een stuk hoger dan van de DRC. Bedragen die de overheid dus heeft te spenderen zijn ook veel hoger. In het hoofdstuk over educatie kwam dit ook al sterk naar voren. Hier bleek dat de Angolese overheid veel meer kon spenderen om het onderwijs te verbeteren dan de DRC.

8.1 Concluderend

Concluderend over de instituties kan gesteld worden dat het imago van de wetgeving en de overheid van Angola positiever is dan die van de DRC. Dit resulteert in veel hogere buitenlandse investeringen. De belastinginkomsten van de DRC zijn ook een stuk lager dan die van Angola. Dit geeft de overheid weinig ruimte te investeren.

De Angolese overheid probeert van een door de staat gecontroleerde economie naar een markteconomie te gaan. Dit heeft tot zover positieve gevolgen gehad. De overheid van de DRC probeert ditzelfde te doen maar dankzij de burgeroorlog zijn zij later van start gegaan. Op termijn hopen zij in eenzelfde stadium als Angola te zitten. De DRC heeft ook als probleem dat het imago van het land zodanig slecht is dat buitenlandse investeerders zich niet graag vestigen in de DRC. Hier moet iets aan veranderen om zo te zorgen dat de buitenlandse investeringen omhoog gaan.

9. Conclusie

Om tot een conclusie te komen wordt per factor van economische ontwikkeling gekeken of deze positief of negatief is voor beide landen. Omdat dit een omvangrijke hoeveelheid factoren is, is dit opgenomen in een matrix. In deze matrix staan cijfers, vaak in de vorm van bedragen, en symbolen. De verklaring achter de symbolen is als volgt:

++	Zeer positief
+	Positief
0	Neutraal / geen ontwikkeling
-	Negatief
--	Zeer negatief

De matrix die uit de hoofdstukken naar voren komt is per hoofdstuk opgedeeld en geeft de invloeden van de factoren voor economische groei weer. Allereerst zullen de cijfers voor economische ontwikkeling aan bod komen.

Economische Ontwikkeling	Angola	DRC
(echt) BNP (miljoen \$) (2005)	14.935	5.239
BNP per hoofd (in \$) (2005)	937	91
Ontwikkeling BNP	+	0
Ontwikkeling in sectoren	+	0

Tabel 9.1 – economische ontwikkeling – gegevens op basis van hst 4.

In tabel 9.1 is goed te zien dat het BNP van Angola drie keer zo hoog is als dat van de DRC. Het BNP per hoofd is zelfs tien keer zo hoog. Dit duidt erop dat de economie in Angola aanzienlijk beter functioneert dan in de DRC. Ook de ontwikkeling van deze cijfers door de jaren heen laten een positiever beeld zien voor Angola. De ontwikkeling die te zien is in figuur 4.5 geeft een stijgende lijn weer voor Angola terwijl deze lijn voor de DRC vlak blijft. Wat betreft de sectoren blijkt dat Angola een stadium verder is. In de DRC is landbouw de grootste sector. In Angola is het de industriector die het grootst is. Dit wil zeggen dat Angola een stadium verder is dan de DRC.

In tabel 9.2 is te zien wat de invloed is van externe contacten op de economische ontwikkeling. Zoals is te zien zijn de cijfers hier bij Angola ook weer iets positiever. Allereerst verhandelt het land meer. Zo exporteerde Angola in 2005 bijna 25 miljard dollar terwijl de DRC slechts 2.5 miljard exporteerde. Voor import geldt nagenoeg hetzelfde verschil met respectievelijk 16 miljard en 2.8 miljard dollar. Tabel 9.2 richt zich op de ontwikkeling van de export zonder naar de hoogte ervan te kijken. Hier is te zien dat, zoals ook in hoofdstuk 5 uiteen werd gezet, de ontwikkeling van Angola veel sneller gaat dan van de DRC. De export en import van de DRC groeit gestaag en langzaam vanwaar ook de + in de tabel. Deze cijfers voor Angola stijgen echter enorm wat de ++ verklaart. De DRC scoort alleen hoger op de participatie in de handelsblokken. Enige reden dat het land hier hoger scoort is dat de DRC lid is van zes handelsblokken terwijl Angola lid is van slechts drie. In hoofdstuk 5 werd echter ook al gesteld dat de drie handelsblokken waarvan Angola en de DRC allebei lid zijn de best functionerende zijn als wordt gekeken naar de verhandelde bedragen in miljoenen.

Externe contacten	Angola	DRC
Ontwikkeling export	++	+
Ontwikkeling import	++	+
Ontwikkeling resource balans (export – import)	0	-
Participatie in handelsblokken	+	++

Tabel 9.2 – externe contacten – gegevens op basis van hst 5.

Op het gebied van voorraden grondstoffen zijn beide landen gelijkwaardig. Zoals in tabel 9.3 te zien is, is de aanwezigheid van grondstoffen in allebei de landen zeer positief. Angola is rijk aan olie, goud en diamant. De DRC is naast deze grondstoffen ook nog rijk aan veel grondstoffen die gebruikt

worden in de ICT sector. De diversiteit van grondstoffen is in de DRC dus hoger dan in Angola. Ook bieden deze grondstoffen meer potentie voor de verre toekomst. De oliesector zoals we deze nu kennen zal gaan veranderen. De prijzen zullen waarschijnlijk nog een tijdje stijgen wegens schaarste maar daarna zullen nieuwe energiebronnen de oliemarkt gaan domineren. Hier zal de DRC veel aan hebben omdat zij ook grondstoffen hebben die worden gebruikt in accu's en batterijen. De toekomst in de grondstoffen lijkt dus veelbelovender voor de DRC. Uit hoofdstuk 6 is al duidelijk geworden dat Angola op het moment meer profiteert van haar grondstoffen. Door een sterke mijnwet weet het land het grootste deel van de olieopbrengsten in eigen land te houden. Ook is er veel controle op buitenlandse bedrijven en is Sonangol, het staatsoliebedrijf, een gelijke partner in onderhandelingen. In de DRC is de mijnwet een stuk minder goed geregeld waardoor veel geld nog verdwijnt naar het buitenland of corrupte mensen in het land zelf. Ook is er sprake van een grote illegale markt waardoor het land veel belastinginkomsten misloopt.

Grondstoffen	Angola	DRC
Aanwezigheid van grondstoffen	++	++
Diversiteit grondstoffen	+	++
Potentie voor toekomst	+	++
Opbrengst grondstoffen	+	0

Tabel 9.3 – grondstoffen – gegevens op basis van hst 6.

Op sociaaleconomisch gebied zijn er opvallende verschillen gevonden. Zoals blijkt uit tabel 9.4 zijn beide landen op het gebied van onderwijs gelijk. De geografische ligging van scholen, de kwaliteit van docenten en de kans om naar school te gaan is in beide landen negatief. Beide overheden doen hier ook niet zo heel veel aan omdat hun begroting voor onderwijs te klein is door andere prioriteiten. De meest opvallende cijfers komen uit de hoek van gezondheidszorg. De DRC had hier bijzonder positieve cijfers ten opzichte van Angola. De levensverwachting ligt wel 12 jaar hoger. De kindersterfte en het sterftcijfer liggen veel lager. Dit duidt op een betere gezondheidszorg. Ondanks dat kwamen in de verschillende documenten van de Wereldbank dezelfde problemen naar voren voor beide landen. In het bijzonder de aanwezigheid van artsen en ziekenhuizen in het rurale gebied is slecht. In de stad is het vaak nog wel goed mogelijk een arts te vinden.

Op het gebied van veiligheid is Angola positiever te noemen. Angola is door goed functionerende democratie een stabiel land waardoor er minder problemen zijn met rebellen die hun stem willen laten horen. Dit is in de DRC, ondanks de democratie, nog steeds een groot probleem. In veel provincies worden nog geregeld dorpen platgebrand en vrouwen verkracht. De veiligheid hier is dus minder. Zoals was te zien in hoofdstuk vijf heeft dit ook zijn weerslag op het FDI cijfer in beide landen. Angola trekt veel meer buitenlandse investeerders doordat haar imago beter is. Op het gebied van ICT is Angola ook verder dan de DRC. Uit hoofdstuk 7 bleek dat er in Angola meer internetaansluitingen zijn, meer tv-zenders en relatief meer gebruik van telefoons.

De migratiecijfers van beide landen verschillen ook sterk. Angola heeft positief migratiesaldo. Deze immigranten komen niet allemaal uit de DRC maar uit omliggende landen. Waarschijnlijk trekken zij naar Angola omdat in het vooruitzicht een beter leven te krijgen. Angola ligt op het gebied van economische ontwikkeling immers ver voor op het gemiddelde van Afrika onder de Sahara. De DRC ligt hier ver onder wat waarschijnlijk het negatieve migratiesaldo met zich meebrengt. Ook het geweld en de relatief onveilige omgeving van het land kan een reden zijn te vertrekken.

Sociaal - economisch	Angola	DRC
Niveau van onderwijs	-	-
Gezondheidszorg / levensverwachting	0	+
Veiligheid	0	-
ICT	++	+
Migratie	+	--

Tabel 9.4 – sociaal economisch – gegevens op basis van hst 7.

De laatste factor van economische ontwikkeling zijn de instituties. In tabel 9.5 is het grote verschil te zien tussen beide landen. Angola komt op ieder front gelijk of beter naar voren. Allereerst de

corruptie. In de CPI kwamen beide landen er met een score van een 1.9 slecht vanaf. Hiermee horen Angola en de DRC bij de meest corrupte landen ter wereld. Wat betreft stabiliteit scoort de DRC slecht. Officieel kent het land een democratie. Toch is het zo dat tegenstanders van president Kabila niet netjes oppositie voeren. Veel tegenstanders sluiten zich aan bij rebellengroepen en plegen op deze manier aanslagen in het land. Angola kent al iets langer een democratie. Waar de eerste stemming in de DRC in 2006 was, was de eerste stemming in Angola in 2002. Tot op heden lijkt het meerpartijstelsel in Angola goed te werken met als gevolg stabiliteit.

De belastinginkomsten in Angola zijn veel hoger dan in de DRC. Dit heeft te maken met de goede mijnwet die Angola kent zoals ook in hoofdstuk 6 uiteen is gezet. Dit levert Angola veel geld op. De belastinginkomsten in de DRC zijn aanzienlijk lager. Zoals al eerder gesteld verkrijgen zij minder geld uit de export van haar grondstoffen. Ook is het zo dat het systeem nog in zijn kinderschoenen staat. De burgeroorlog is net afgelopen en de overheid heeft nog veel om op poten te zetten. Er wordt wel gewerkt aan nieuwe wetten en een nieuwe mijnwet is al geïmplementeerd. Als de verwachtingen van de overheid van de DRC uitkomen, belooft dit grote verbeteringen voor het land.

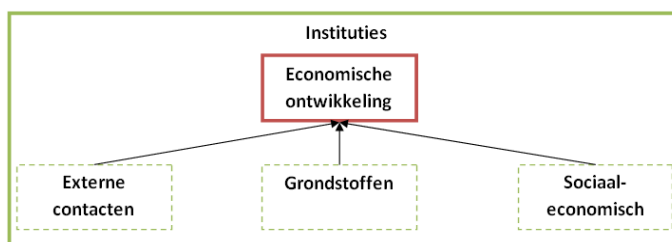
Angola is al een tijd bezig de markt op een ‘natuurlijke’ wijze te laten functioneren. Dit zorgt ervoor dat de FDI sterk is gestegen. Ook private investeringen waardoor de economie draait zonder dat de overheid hier geld in stopt. In de DRC wordt langzaam ook geprobeerd ditzelfde te doen. Vooralsnog heeft dit weinig effect gehad. Als het land echter hetzelfde pad volgt als Angola dan is het goed mogelijk dat over tien jaar de DRC net zover is.

Tot slot over instituties is het imago van de beide overheden. Eerder in de conclusie werd al gesteld dat de CPI (corruptie index) voor beide landen even slecht is. Ondanks dat is het zo dat bedrijven liever investeren in Angola dan in de DRC. Dit heeft te maken met het imago van Angola dat positiever is en natuurlijk de andere factoren die meespelen als een relatief sterke overheid, ruimte voor privatisering etc.

Institutioneel	Angola	DRC
Corruptie	-	-
Stabiliteit	+	-
Belastinginkomsten	+	-
Privatisering	++	0
Imago instituties	+	0
Gemiddeld:	+	-

Tabel 9.5 – institutioneel – gegevens op basis van hst 8.

Concluderend kan gesteld worden dat de invloed van de overheid in beide landen de meest bepalende factor is. Om dit duidelijk te maken zal terug worden gegaan naar het theoretisch kader waar het conceptueel model is gevormd. Figuur 9.1 geeft het model weer zoals dit uit de theorie naar voren is gekomen. Hier bleek dat instituties een directe en indirecte invloed hebben op economische ontwikkeling. Uit het onderzoek naar Angola en de DRC is gebleken dat dit klopt. Angola kent een sterke overheid met een sterke wetgeving voornamelijk op het gebied van grondstoffen en externe contacten. Als gevolg daarvan is de ontwikkeling van deze factoren van economische ontwikkeling positief tot zeer positief te noemen. Op sociaal economisch gebied investeert de overheid minder wat blijkt uit het kleine budget voor onderwijs en gezondheidszorg. Deze twee onderdelen van sociaal economische ontwikkeling zijn ook niet positief te noemen. Voor de DRC geldt dat haar overheid nog verre van optimaal functioneert. Het land is nog niet stabiel en een sterke wetgeving op het gebied van grondstoffen, externe contacten en privatisering staat nog in de kinderschoenen. Als gevolg daarvan functioneert de grondstoffensector, die erg veel potentie heeft,

Figuur 9.1 Conceptueel model

nog niet optimaal. Ook de buitenlandse investeringen blijven achter bij Angola. Op sociaal economisch gebied is er weinig groei. Enige positieve punt is de gezondheidstoestand van de bevolking. Dit wil echter niet direct zeggen dat de gezondheidszorgen ook erg goed is. De hoofdvraag van dit onderzoek was als volgt:

Wat is het verschil in de economische ontwikkeling van Angola en de Democratische Republiek Congo en welke factoren verklaren deze verschillen?

Het antwoord op deze vraag is tweedelig. Het verschil in economische ontwikkeling van beide landen is beantwoord in tabel 9.1 waaruit blijkt dat Angola veel sneller ontwikkelt. De factoren die dit verschil bepalen zijn voornamelijk de instituties, externe contacten en de grondstoffen. Instituties vervullen hierin de belangrijkste rol omdat zij naast een directe sterke invloed op economische ontwikkeling ook een invloed hebben op de andere drie factoren voor economische ontwikkeling. Voor beide landen geldt echter wel dat de factor grondstoffen van groot belang is. Deze enorme potentiële inkomstenbron dient een aanjager te zijn voor de economie waardoor overheden meer geld krijgen en meer fundamentele herstructurering kunnen doorvoeren. Voor grondstofrijke ontwikkelingslanden als Angola en de DRC geldt dus dat een sterke overheid nodig is om te profiteren van de grote potentiële rijkdommen van het land.

10. Reflectie en aanbevelingen

Dit onderzoek is grotendeels gebaseerd op gegevens die verkregen zijn bij de Wereldbank. Ook de andere bronnen als het OECD en het Worldfactbook schrijven veel op basis van de gegevens van de Wereldbank. Voor een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek zou het dus beter zijn zelfstandig gegevens te verzamelen. Aangezien dit slechts een onderzoek is ter afronding van een master is het wat te omvangrijk om zelf op zoek te gaan naar primaire data. Hiervoor zou eigenlijk een reis moeten worden gemaakt naar beide landen om daar primaire data te verzamelen. Voor een echt goed onderzoek zou dit ook de methode moeten zijn maar zelfs dan is het moeilijk om data te verzamelen aangezien er vertrouwen moet zijn in de overheden van beide landen. Dit is, zoals is gebleken, een probleem te noemen.

Bronnen

- EconomyWatch (2009), http://www.economywatch.com/world_economy/angola/, Laatst bezocht op 22 juli 2010.
- Encyclopedia of the Nations (2009). *Angola History*. <http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Angola-HISTORY.html>, laatst bezocht op 22 juli 2010.
- IDR. 2001. *"Inquerito aos Agregados Familiares sobre Despesas e Receitas."* Instituto Nacional de Estatísticas, Luanda, Angola.
- Hurst, M.E.E., (1972). *Geography of economic behavior*. Duxbury Press, 387-393.
- Krugman, P. (1991). *Increasing returns and economic geography*. The journal of political economy, Volume 99, Issue 3.
- Lambooy, J.G., Wever, E. & Atzema, O.A.L.C. (1997). *Ruimtelijke economische dynamiek. Een inleiding in de theoretische aspecten van de economische geografie*. Bussum: Dick Coutinho.
- Lucas, R.E. (1988). *On the mechanics of economic development*. In Journal of Monetary Economics 22, pp. 3-42.
- Marshall, A., (1920). *Principles of Economics*, Macmillan, London.
- McCann, P., (2001). *Urban and Regional economics*. Oxford University Press, New York, Ch. 1-4.
- NCDO - Nationale Commissie voor Internationale Samenwerking en Duurzame Ontwikkeling (2000), *Millenniumdoelen: 8 afspraken voor een betere wereld*. <http://www.millenniumdoelen.nl/Millenniumdoelen/Millenniumdoelen>. Laatst bezocht op 29 juli 2010.
- OECD (2009), *African Economic Outlook 2009*, African Development Bank
- Op zee (2010), *Nieuw Amerikaans verbod op diepzeeboringen*, <http://blogs.rnw.nl/opzee/2010/06/23/nieuw-amserikaans-verbod-op-diepzee-boringen/>. Laatst bezocht op 29 juli 2010.
- Perroux, F. (1950). *Economic Space: Theory and application*. In The Quarterly Journal of Economics 64, pp. 89-104.
- Porter, M.E., (1990). *The Competitive Advantage of Nations.*, Free Press. New York.
- Romer, P.M. (1986). *Increasing returns and long-run growth*. In Journal of Political Economy 94, pp. 1002-1037.
- E. Sheppard en T.J. Barnes (2000), *A companion to economic geography*. Blackwell Publishers Ltd, United Kingdom.
- The World Factbook (2009), Washington, DC: Central Intelligence Agency, 2009

- Transparency International (2009), *Corruption perception index 2009*. http://transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009. Laatst bezocht op 29 juli 2010.
- United States Geological Survey (2009), *2006 Minerals Yearbook: Congo Brazzaville*, US Department of Interior.
- Veen, van der (2002), Afrika. *Van de Koude Oorlog naar de 21e eeuw*. Amsterdam: KIT publishers.
- Venables, J (2010), *Economic Geography and African Development*. Department of economics at Oxford University.
- Von Thünen, J.H., (1826). *Der Isolierte Staat in Beziehung auf Landschaft und Nationalökonomie*. Vertaald door Wartenberg, C.M., (1966). Pergamon Press, Oxford.
- Worldbank (2007), *Africa Development indicators 2007*. International Bank, Washington
- Worldbank (mei 2007), *A worldbank country study. Angola: Oil, Broad-based Growth, and Equity*. The world bank/The international bank for reconstruction and development.
- Worldbank (maart 2008), *Democratic Republic of Congo, Public Expenditure Review*.
- Worldbank (mei 2008), *Democratic Republic of Congo, Growth with governance in the mining sector*. The world bank/The international bank for reconstruction and development.